

KIÁLLÍTÁSOK

- Apokalipszis *vagy* globális fenntarthatóság
Beszélgetés Balogh Edit kárpitművésszel és Pápai Livia képzőművésszel a Kárpit 3 nemzetközi kiállításról
(*Husz Mária*) **2**
- Nágák, elefántok, madarak
Viseletek Délkelet-Ázsia szárazföldi térségéből – a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum kiállítása
(*Fajcsák Györgyi*) **14**
- A vasbeton építőművésze
140 éve született
Medgyaszay István
(*Brunner Attila – Sipos Anna*).. **24**
- Japán művészetének és
génuszának tanulmányozása –
egykor és ma. Gésák a Duna-
parton – kiállítás a Várkert Bazár
Testórpalotájában
(*Dénes Mirjam*) **33**
- Egy jelmeztervező másik élete
Witz Éva hímes tojásai –
húsvéti kiállítás
a Nagytétényi Kastélyban
(*Horváth Hilda*) **39**
- Az üveg SZAK-MA. A Képző- és
Iparművészeti Szakgimnázium
kiállítása a FISE Galériában
(*Kecskés Krisztina*) **44**

MŰHELY

- Handmade a designban
Portrészet Stefan Diez designerről (*Vadas József*) **48**

KÖNYV

- Bolla Zoltán: A magyar art deco építészet I.
(*Ferkai András*) **55**

- HÍREK **58**

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

**Kék hmong női szoknya (részlet) /
Blue Hmong women's skirt (detail)**

EXHIBITIONS

- Apocalypse *or* Global
Sustainability. An interview
with tapestry artist Edit Balogh
and fine artist Livia Pápai about
the international exhibition
Tapestry 3 (*Mária Husz*) **2**
- Nagas, Birds and Elephants
Traditional Dress from
Mainland Southeast Asia
Exhibition at the Ferenc Hopp
Museum of Asiatic Arts,
Budapest (*Györgyi Fajcsák*) **14**
- Architect István Medgyaszay
(1877–1959) and the art of
reinforced concrete
(*Attila Brunner – Anna Sipos*) ... **24**
- Studying the art and genius of
Japan—earlier and now. Geishas
by the Danube. Exhibition at
the Guard's Palace of the Castle
Garden Bazaar, Budapest
(*Mirjam Dénes*) **33**
- Second Life of a Costume
Designer, Decorated Easter
Eggs by Éva Witz. Exhibition
at Nagytétény Mansion
(*Hilda Horváth*) **39**
- Our Faculty of Glass Design
Exhibition of the Secondary
School of Visual Arts Budapest
at the FISE Gallery of the
Studio of Young Designers
Association (*Krisztina Kecskés*).. **44**

STUDIOS

- Handmade in design. Portrait sketch of designer Stefan Diez
(*József Vadas*) **48**

BOOKS

- Zoltán Bolla: Hungarian Art Deco Architecture, I
(*András Ferkai*) **55**

- NEWS **58**

Apokalipszis *vagy* globális fenntarthatóság

Beszélgetés Balogh Edit kárpitművésszel

és Pápai Livia képzőművésszel a Kárpit 3 nemzetközi kiállításról

Fotó: Pápai Livia

■ A nemzetközi kortárs kárpitművészet termésének legjavát, valamint kultúránk és jelenkorunk egyik meghatározó problematikáját szembeesíti az a nagyszabású kiállítás, amely 2017. április 12. és május 28. között mutatkozik be a Pesti Vigadó újjáalakított termeiben. A kiállítást a Magyar Kárpitművészek Egyesülete (MKE) szervezte, rendezi és bonyolítja. Az egyesület elnökével, Lázárné Balogh Edit kárpitművésszel és a kiállítás kurátorával, Pápai Livia képzőművésszel készült interjúban a Budapesti Tavasz Fesztivál reprezentatív eseményének is számító kiállítás előzményeiről, létrejöttéről, körülményeiről beszélgettünk.

– A Kárpit 3 cím arra enged következtetni, hogy folyamatos közös gondolkodás és alkotás vezérfonalán halad a kárpitművészet magyarországi szervezete.

BALOGH EDIT: Nonprofit, közhasznú szervezet vagyunk, amelynek célja a szövött kárpit műfajának meg-

őrzése és művelése. 1996 óta képviseljük és fogjuk össze a tradicionális kárpitszövési technika magyarországi és határokön túli művelőit, egyéni és csoportos kiállításokat szervezünk, külföldi művészek, művészcsoportok munkáit mutatjuk be, a magyarokét pedig külföldön népszerűsítjük, de mindenekelőtt a műfaj erőteljes megújításának elősegítésére törekszünk a művészeti ág sokszálú örökségének megőrzésével. A tervező, a kartonrajzoló és a kivitelező-szövő egységben tartott művészi gyakorlatát alkotói közös-

←

Pápai Livia:

Út a fénybe /

Livia Pápai:

Turn to the Light

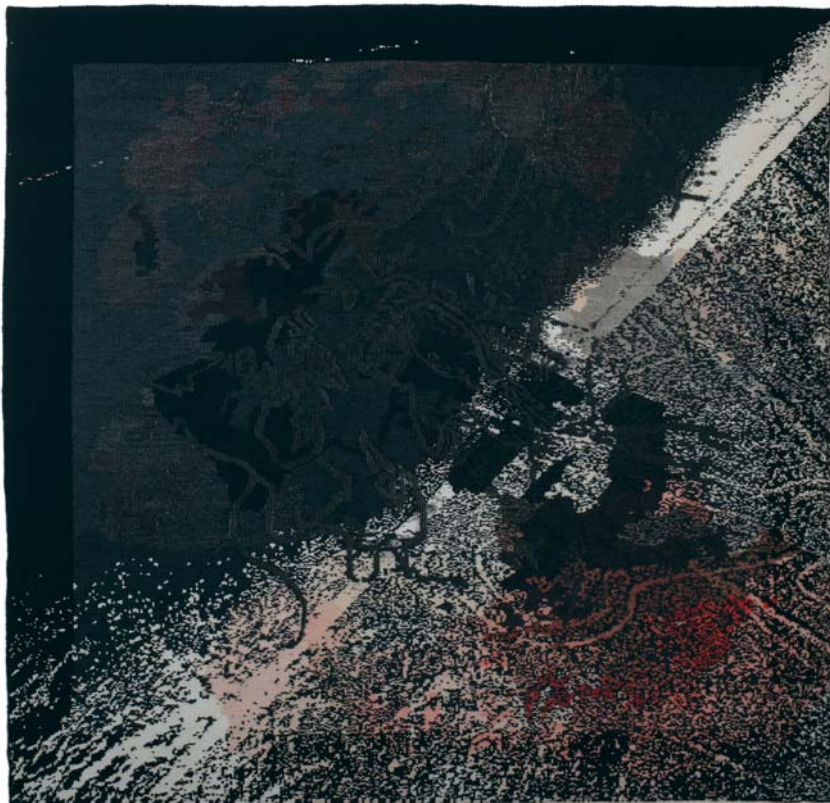
[2016] kender;

vadselyem, haute lisse

/ hemp, wild silks,

haute lisse

[180x180 cm]

Fotó: Hannah Fostien

Ariadna Donner:
Élénk és csendes /
Ariadna Donner:
Lively and Silent

[2015] *gyapjú, pamut, haute
lisse / wool, cotton, haute lisse*
[164x134 cm]

←

Joanna Foslien:
Titokzatosság /
Joanna Foslien: Arcana

[2008] *gyapjú, tussal
színezett monofilaszál,
műselyem, pamut,
haute lisse / wool,
monofilament, India
ink, rayon, cotton,
haute lisse*
[128x125 cm]

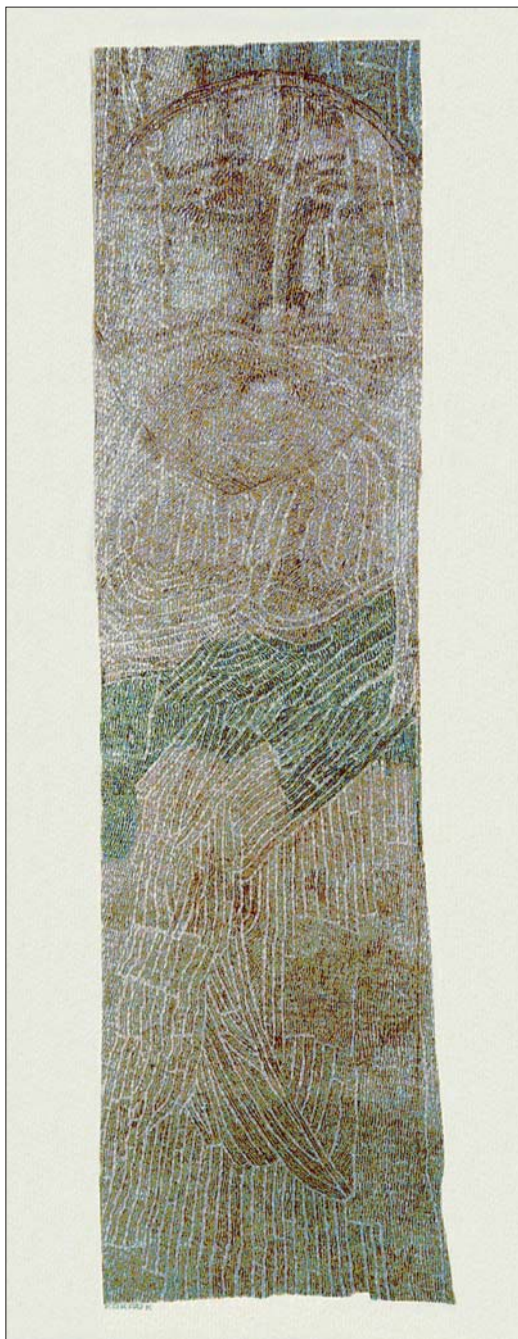

**Marie-Thumette Brichard: Töredékek /
Marie-Thumette Brichard: Fractures**

[2012] *gyapjú, haute lisse / wool, haute lisse* [205x162 cm]

ségben is folytatjuk. Nagy méretű kárpitok közös létrehozása teremtett lehetőséget az alkotói öntörvényűség és a közös munkából fakadó alázat egyesítésére. Hét nagy méretű alkotást hoztunk létre egyéni stílusok, mondanivalók és szövésnyelvek egyesítésével, a monumentális történeti kárpitok utódaiként, az elvont szimbolika, az expresszív szövésnyelv és a változatos személyes kifejezőmód kreatív egységében.

2001-ben a Szépművészeti Múzeumban rendezett *Kárpit* című nemzetközi kortárs kiállítás pozitív hazai és nemzetközi visszhangja, az azt követő kiállítások Svájcától Kanadáig, Olaszországtól az Amerikai Egyesült Államokig azt mutatták, hogy a szellemi és a kézművesmunka szintézisében létrejött szövött kárpit a digitális kultúra korának is képes hiteles és autentikus

**Kókay Krisztina: Fohász /
Krisztina Kókay: Prayer**
[2016] *gyapjú, haute lisse /
wool, haute lisse*
[257x91 cm]

Fotó: Paulin Kristóf

tükre lenni. A második, 2005. évi kiállítás már egy ösztönző, értelmezhető gondolatkört kínált a nemzetközi kihívásokra érzékeny művészeknek: *Kárpit 2 – Átváltozások. A szövött kárpit művészete egykor és ma.*¹ Ahogyan Ovidius *Átváltozások* című műve végigkísérte az ókortól kezdve az európai kultúra fejlődését, azon a kiállításon történeti kárpitok ellenpontozták a szigorúan válogatott kortárs anyagot. Megérett az idő egy harmadik nemzetközi kiállításra már csak azért is, mert az MKE a fennállásának 20. évfordulójához érkezett.

Korokon átívelő archetipikus téma az *Apokalipszis, Szent János jelenései*, középkori manuscriptek, reneszánsz fametszetek, monumentális kárpitsorozatok ihletője. Az Újszövetség utolsó könyve mély értelmű látomásokban vetíti előre a világvége történéseit, amely a bűnös emberiség – a szöveg keletkezése idején az első századi rothadó Római Birodalom – megsemmisülését hozza. A mai világban is sokasodnak az intő jelek. A történelemben vetett alkotó ember drámája, az emberi önzésnek és a technológiának kiszolgálta-

tott természet tragédiája bennünket is foglalkoztat. Az egyetemes kárpitművészet kortárs alkotóit megszólító *Kárpit 3* nemzetközi kiállításunk, s az előkészítéséül 2015-ben megrendezett nemzetközi konferenciánk korunk meghatározó kérdésével, a globális fenntarthatóság és az apokalipszis dilemmájával szembesít. A kiállítást pályázati forrásokból, adományokból, támogatásokból finanszíroztuk. A Magyar Kárpitművészek Egyesülete a *Kárpit 3 – Apokalipszis vagy globális fenntarthatóság* nemzetközi kárpitművészeti kiállításra egyszeri alkalommal átadandó díjakat alapított²: három Aranygyapjú díjat, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Magyar Művészeti Akadémia felajánlásából, egy Különdíjat a Magyar Kárpitművészek Egyesülete felajánlásából, és négy Aranygyapjú oklevelet. A díjszűri elnöke és a kiállítás megnyitója Patricia Corbett, a Château d'Angers Centre des monuments nationaux volt igazgatója.

– Milyen kurátori koncepció mentén szerveződött a *Kárpit 3 kiállítás*?

Nagy Judit:
Predestinatio
VI., IV., VII. /
Judit Nagy:
Predestinatio,
VI, IV, VII

[2006–2013] *gyapjú,*
selyem, fémszál, haute
lisse / wool, silk, metal
thread, haute lisse
[3/ 275x145 cm]

PÁPAI LÍVIA: Balogh Edit és az egyesület elnöksége 2013 októberében kért fel írásban a kiállítás kurátori feladatainak ellátására. Én akkoriban építettem fel az előadásaimat, és az angers-i, 14. századi *Apokalipszis kárpitsorozat*³ előadásá formálása egészen megrázó volt. I. Lajos, Anjou hercege rendelte meg a monumentális falikárpit-ciklust röviddel azután, hogy a százéves háború befejeződött, és a pestis alábbhagyott. Az apokaliptikus téma akkoriban érthető módon népszerű volt. Az fogott meg, hogy mindez mennyire aktuális, és ekkor szembesültem a ténnyel, hogy ezt a hatalmas kárpitsorozatot illuminált kéziratok felnagyított miniatúrái alapján komponálták. Ez igazolta, amit az én korosztályom szinte valamennyi tagja feszeget – a grafikai kiindulást a kárpitművészetben. A szövetesség, a rendszerelvűség és a képi gondolkodás digitális struktúrái irányították a figyelmünket a témákat meghatározó nagy európai kárpitsorozatokra. Albrecht Dürer grafikai lapjainak feldolgozásával készült Pan-nemaker *Apokalipszis-paneljei*, a *Jelenések könyve* konkrét szövegheleire utalva. Ezek ma a Madrid melletti La Granjában láthatók, a San Ildefonso-i királyi nyaralóban, a Spanyol Királyi Kárpitgyűjteményben. Ezek a meghatározó gótikus és reneszánsz példák igazolják, hogy korunk képkultúrája jellegzetesen összefügg a műfaj európai fénykorában született monumentális kárpitsorozatokkal. Ezek a művek a kárpit sűrítő, átalakító lehetőségeiről, a szellemi és mentális működések összekapcsolásáról tanúskodnak.

A koncepció alakulásának története hároméves kutatómunka eredménye. Kértem Bodnár Szilviát, a Szépművészeti Múzeum Grafikai Osztályának vezetőjét, hogy kölcsönözze a kiállításra az angers-i sorozat manuscriptjét faksimilében – a kiállításon nem ez lesz végül, hanem a Párizsi Nemzeti Könyvtár eredeti-jének digitalizált változata lapozgatható formában. Megkaptuk Dürer *Apokalipszis fametszet-sorozatát*, amelyből annak idején a kárpitok is készültek, egy évvel később sikerült az egyesület vezetőségét is elvinni La Granjába, hogy megnézzük a Dürer-párhuzamokat a kárpitokon.

Közben folyamatosan kapcsolatot kerestem Angers-val a francia követségen keresztül, franciaországi magyar művészeti közszereplőkön keresztül. Végül Ma-

rie-Thumette Brichard textilművész által jutottunk el Rodolphe Viémont fantasztikus 40 perces filmjéhez, amit 2006-ban forgatott a gótikus kárpitokról. A film más szempontokból is minket igazolt, mert hasonlóan aktualizálta a Jelenések problémáját, ahogy azt mi is láttuk. Megszereztük a vetítési jogot, így ez lesz a kiállításunk egyik legérdekesebb eleme.

Albrecht Dürer: Az Apokalipszis négy lovasa (Jel 6,1–8) – részlet /

Albrecht Dürer: The Four Horsemen of the Apocalypse (Rev 6:1–8) – detail

[1497–1498] fametszet, a teljes méret: 39,4x28,5 cm (Szépművészeti Múzeum, Budapest) / woodcut, full size: 39,4x28,5 cm (Museum of Fine Arts, Budapest)

Foto: Józsa Dénes / Szépművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Concha Herrero Carretero / Spanyol Királyi Kárpitgyűjtemény, Madrid

**Willem de Pannemaker műhelye: II. Fülöp Apokalipszis című kárpitsorozat (részlet) /
Willem de Pannemaker's workshop: Philip II's Apocalypse (detail)**

*Brüsszel, 1538–1548, a teljes méret: 530x855 cm (Spanyol Királyi Kárpitgyűjtemény, Madrid) /
Brussels, 1538–1548, full size: 530x855 cm (The Patrimonio Nacional Tapestry Collection, Madrid)*

A koncepciót a *Kárpit 3* 2015-ben rendezett tudományos konferenciája is alakította. Meghívtuk a Spanyol Királyi Kárpitgyűjtemény vezetőjét, Concha Herrero Carreterót, aki fantasztikus előadást tartott a Dürer-párhuzamokról.

A Szépművészeti Múzeummal és a Vigadó Galériával együttműködve a kortárs kárpitművészet legfrissebb megjelenítési módjait kívánjuk reprezentálni. Kulturális integrációkkal küzdő korunk, a természet és a környezet megőrzésének problematikája figyel-

meztet a technikai civilizáció és a művészet egyetemes felelőségére. A kiállítás a *Jelenések könyvének* gondolatköreit aktualizálja a jelenkor fenntarthatósági⁴ kérdéseire.

– A középkorban a kárpit volt szinte az egyetlen médium, amely az uralkodói reprezentációt méltóképpen szolgálta nagy egyházi és udvari ünnepségeken. Ebben az időben a mai értelemben vett festményeket nem is festettek, a metszetek kicsik és intímek voltak, a falfestmények, ol-

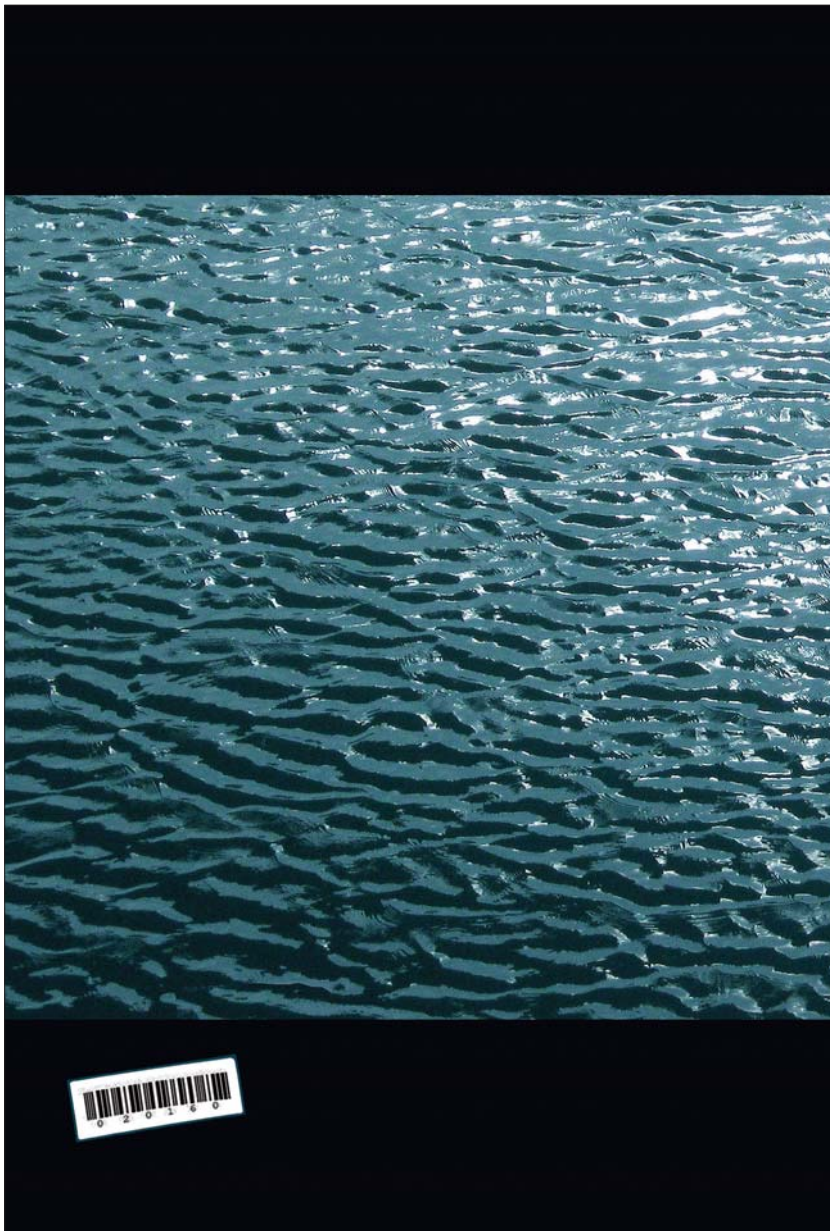
tárképek pedig immobilak. A nagy méret, a felnagyítás lenyűgözővé, csodálatossá, felfokozottá tette a mindenkit izgató témát, amely az emberiség jövőjéről ad képet. Tehát a kárpit a szellemi dimenziót közvetlenül kapcsolta az anyaghoz, ami a valódi művészet küldetése – Hegel: az anyagon átszillan az eszme. Ilyen borderejű mondani-valóhoz pedig méltóképpen fenséges megtestesülés kell, s ez a selyem-gyapjú, arany, meg a rendkívüli munka, amelyet ezek a középkori szövőmesterek életük odaáldozá-

Fotó: Sigmund Zoltán

→
Kiss Katalin:
Sorszámozott tájlemlék /
Katalin Kiss:
Memory of a Landscape
with Serial Numbers
[2016] gyapjú, pamut,
viszkóz, haute lisse /
wool, cotton, viscose,
haute lisse
[175x115 cm]

Vajda Mária:
Ivóvíz – aranyárban /
Mária Vajda:
Drinking Water—
at the Price of Gold
[2016] gyapjú,
műselyem, haute lisse
/ wool, rayon,
haute lisse
[170x180 cm]

Fotó: Kiss Katalin

sával bozzátettek. Ezáltal maguk is halhatatlanná váltak. Hogyan teszi mindezt élményszerűvé a rendezői koncepció?

P. L.: Szegő György az egész kiállítást a szakralitás elvei szerint rendezte. A hatodik emeleti nagyteremhez széles lépcsősor vezet. Ezt a nagy teret egy antik templomként kezeli. Mindkét terem felülvilágított. A kistermet mint egy oldalkápolnát fogja fel, és benne a Dürer-lapok tárlóit úgy, mint szentségtartókat. Ezek a tárlók az Iparművészeti Múzeum eredeti tárlói. Ezt az oldalkápolnát a technika és az anyagszerűség határozza meg, ahol egy időutazás kezdődik.

– *Hogyan zajlott a zsűrizés, milyen tanulságokkal?*

B. E.: Hétagú, nemzetközi zsűri bírálta el a beérkező pályamunkákat, akik online szavaztak igen-nemmel. Négy igen szavazattól maradt bent egy-egy alkotás. Tizenöt ország harmincnégy alkotójának nagy méretű műve került be a kiállításra. A *Kárpit 2* díjazottjai meghívást kaptak: Thomas Cronenberg, Ariadna Donner és jómagam mint fődíjasok, és Carol Dunbar, Joanna Foslien, Hegyi Ibolya⁵, Feliksas Jakubauskas.

Az *Arany-fal*, ahogyan a felhívásban elneveztük a közös installációs művet, mint egy ikonosztáz, a közös gondolat mentén a sokszínűség jegyében készült. Több mint száz minitextil mű érkezett, mindegyikben szerepet kap az arany mint spirituális anyag és szín. Közös alkotásként mindenképpen érdekes színpont lesz. Erre az installációs falra is jelentkeztek külföldiek, így tovább nőtt a részt vevő országok száma.

– *Milyen képet kapunk a kiállításon a mai magyar kárpitművészetről, vannak-e jellemző sajátosságai az apokaliptikus, a világ globális fenntarthatóságának problémakörében megvalósult műegyüttesnek?*

P. L.: A magyar kárpitművészeti közéletben nagy generációváltás történt. A hetvenes, nyolcvanas évek kitűnő oktatási rendszerének generációi beértek. A háború utáni korosztályok nagy neveit elveszítettük. Tendenciákról nem tudok, de azt mondhatom, hogy ez már az e-generáció. Az első nagy számítástechnikai központok felépítése Magyarországon a mi egyetemünk alatt történt. A megújuló képkultúra és digitális korszak generációi dolgoznak ma. Bojkott, távolmaradás és intrika is előfordult, ami gyakori a művészeti közéletben. Egy új korszak kezdődik, az biztos.

Ann Naustdal: Sívár táj II. / Ann Naustdal: Arid Landscape, II
[2012] *len, kókuszrost, oxidált ezüstsál, haute lisse / linen, coco fibre, oxidized silver leaf, haute lisse*
[136x146 cm]

Belgium, Dánia, Csehország, Finnország, Franciaország, Litvánia, Norvégia, Nagy-Britannia, Skócia egy-egy, valamint az Amerikai Egyesült Államok néhány művészenek kárpitjai áttekintést adnak a műfaj jelenkori összképéről. Ahogy Wehner Tibor fogalmaz a katalógus előszavában, a 21. század kárpitművészete már másként gondolkodik, mint akár egy év-

századdal korábban. A digitális technika segédleteivel, de „kézi munkával, a művész személyes kivitelezésével készített kárpit-kép bonyolult gondolati rendszerek, többszörös áttételek, szimbolikus utalások, képi metaforák, egyéni mitológiák révén kapcsolódik az indítatásokat adó tematikai forrásához, és a tematika által meghatározott és körvonalazott tartalmi körhöz.”

Christine Sawyer: Derült égből... / Christine Sawyer: Out of the Blue
[2014] *fésűsgyajjú, pamut, haute lisse / worsted, cotton, haute lisse* [140x200 cm]

Fotó: Balogh Edit

Balogh Edit: Mennyei Jeruzsálem / Edit Balogh: Heavenly Jerusalem

[2016] *gyapjú, selyem, fémszál, haute lisse / wool, silk, metallic thread, haute lisse* [170x192 cm]

A művek kevésbé a mítosz bővölését, mint inkább a világ elpusztulásának rémével szembenézve, a fenntartható fejlődés gondolatkörét tükrözik. Impresszió-

Feliksa Jakubauskas: Ég és föld között / Feliksa Jakubauskas: Between Earth and Sky

[2015] *gyapjú, viszkóz, haute lisse / wool, viscose, haute lisse* [3 / 130x150 cm]

vek, meditatívak, a személyes világ dimenzióiban megérzések, megfigyelések világáról mesélnek. Kreatív koncepcióval tudományosan és morálisan-esztétikailag is megalapozottak, érettek és szenvedélyesek egyszerre. Akinek szőnie kell, az szőni fog, mert ez a küldetése. Lehet, hogy már csak a művészet mentheti meg a világot?

HUSZ MÁRIA
esztéta

(*Kárpit 3 – Apokalipszis vagy globális fenntarthatóság. Vigadó Galéria, Budapest, 2017. április 12. – május 28.*)

Jegyzetek

1. Hegyi Ibolya: Kárpit 2. Nemzetközi kiállítás a Szépművészeti Múzeumban. *Magyar Iparművészet*, 2006/1, 6–11.
2. http://hungariantapestryartists.com/?page_id=92
3. Angers-i falikárpitok, 1377–1382 között, I. Lajosnak, Anjou hercegének rendelésére, Jean Bondol tervei alapján, Château d'Angers.
4. ENSZ Fenntartható fejlődési célok, 2015. szeptember http://www.unis.unvienna.org/unis/hu/topics/sustainable_development_goals.html
5. Kontsek Ildikó: Hegyi Ibolya (1953–2016) kárpitművész emlékére. *Magyar Iparművészet*, 2016/4, 42–46.

A fotókat a Magyar Kárpitművészek Egyesülete bocsátotta rendelkezésünkre.

Somodi Ildikó: Apokalipszis / Ildikó Somodi: Apocalypse
[2016] *pamut, haute lisse / cotton, haute lisse* [2 / 150x95 cm]

Fotó: Somodi Ildikó

Nágák, elefántok, madarak

Viseletek Délkelet-Ázsia szárazföldi térségéből
– a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum kiállítása

■ Délkelet-Ázsia legmeghatározóbb művészi kifejezésformája a textilművészségben követhető nyomon. Ahogy Fiona Kerlogue Délkelet-Ázsia művészetéről írt kismonográfiájában (*Arts of Southeast Asia*. Thames and Hudson, London, 2004) rámutatott erre, a térség művészetét textiljein, azok állandó változásban lévő típusain, alapanyagain, technikáin, motívumkincsén

át lehet a leghitelesebben tanulmányozni. A délkelet-ázsiai területeken élő népek folyamatos mozgása, vándorlása magában hordozza a nehezebb megismerhetőséget. A *Nágák, elefántok, madarak. Viseletek Délkelet-Ázsia szárazföldi térségéből* című kiállítással az volt a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum célja, hogy betekintést adjon e térség és e népek művészeti anyanyelvébe, megmutassa jellegzetes művészi megnyilatkozási formáikat, láttassa a textilművészségen keresztül a változást és az állandóságot.

A tekercképek, viseletek vagy a hétköznapi háztartási textiliák felületén a „díszítés” egyértelmű jelentést hordozó vizuális kódok sokaságát rejti. Óvó, védelmező jelképek, állatok alakját öltő mitikus lények, szellemek rajzolódnak ki a színpompás szövetek felületén, amelyeken keresztül felfejthető e területek buddhizmusból és a helyi hitvilágból egyaránt táplálkozó hiedelemrendszere. Találkozhatunk *nágákkal* (a szanszkrit szó jelentése: kígyó; lao megfelelője: *nak* vagy *naak*), az indiai mitológiából ismert kígyószerű lényekkel, akik igen változatos formákban jelennek meg Délkelet-Ázsia-szerte. Rendre feltűnnek a lao-tai (thai) hagyomány kígyóistenségei (*ngauak*, *luang*) és a mitikus, tarajukról és karmukról felismerhető *bong* madarak, de találkozhatunk a szerencsét hozó, ősi napszimbólummal, a szvasztikával vagy vonuló elefántok ábrázolásával is a kiállításban.

A kiállítás többféle aspektusból – földrajzi, kronológiai és antropológiai szempontból is – vizsgálja a délkelet-ázsiai textilek anyagát: a textilek típusainak, rituális szerepének és mintarendjének bemutatásától kezdve az egyes népcsoportok jellegzetes viseleteinek és textiltípusainak ábrázolásán keresztül írja le a hiedelemvilág, az ünnepek és szokások jellegzetességeit. A Hopp Ferenc Múzeum, a Néprajzi Múzeum és magángyűjtők anyagából származó válogatás földrajzi keretét Délkelet-Ázsia szárazföldi térsége jelentette,

→
**Hódolat a huszonnyolc
buddha előtt (részlet) /
Homage to the
28 Buddhas (detail)**

←
**Előkelő burmai nő
hagyományos viseletben
/ Elegant Burmese
woman in traditional
costume**
[cca. 1890] *albumin*
(Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum,
Adattár, Budapest) /
albumin (Archives,
Ferenc Hopp Museum
of Asiatic Arts,
Budapest)

Fotó: Áment Gellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

**Hódolat a huszonnyolc buddha előtt /
Homage to the 28 Buddhas**

*Thaiföld (Sziám), 1850–1870,
pamutszövet, tempera (Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum, Budapest) / Thailand
(Siam), 1850–1870, cotton, tempera
(Ferenc Hopp Museum
of Asiatic Arts, Budapest)*

**Szövet ikatolt mintákkal,
széleire elefántokkal / Fabric with ikat
patterns, bordered with elephants**

*Észak-India, 20. század, selyem (Hopp
Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum,
Budapest) / North India, 20th c., silk
(Ferenc Hopp Museum
of Asiatic Arts, Budapest)*

**Buddha királyi díszben
/ Buddha dressed
in royal costume**
*Mianmar (Burma),
18/19. század, fa,
aranyozott, üveg-
és tükröberakás,
(Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum,
Budapest) / Myanmar
(Burma), 18/19th c.,
wood, gilded, glass
and mirror inlays
(Ferenc Hopp
Museum of Asiatic
Arts, Budapest)*

amely Kambodzsa, Mianmar, Thaiföld, Laosz és Vietnám területét foglalja magába. Időbeli távolságát a khmer birodalom 12–13. századi szoboranyagától indulva főként a 19–20. századi, zömében terepen felgyűjtött textilek jelentik. Így a kiállítás bepillantást

enged a délkelet-ázsiai művészet anyagának gyűjtésébe is, rámutatva a 19. század végi gyűjtői aspektus főbb jellemzőire, a 20. század második felének gyűjtési szokásaira, s az antropológus tudományos gyűjtő- és kutatómunkáját jellemző szempontokra.

**Kék hmong női szoknya
/ Blue Hmong
women's skirt**

*Laosz, 20. század
harmadik negyede,
pamut, kender
(Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum,
Budapest) /
Laos, third quarter of
20th c., cotton, hemp
(Ferenc Hopp
Museum of Asiatic
Arts, Budapest)*

Fotó: Áment Gellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

KHMER EMLÉKEK

A szárazföldi Délkelet-Ázsia viseleteiről a legkorábbi emlékek a régészeti leletekből ismertek, a 9–12. századi khmer birodalom területéről származnak azonban olyan ábrázolások (épületek oldalfalain fennmaradt domborművek, szobrok), amelyekről megismerhetjük a ruhák, ékszerek viselésének mikéntjét, vagy akár a kor jellegzetes textilmintáit is. Az emlékek tanúsága szerint a férfiak és a nők egyaránt fedetlen felsőtesttel jártak és díszesen redőzött vagy egyszerűbb csípőkendőt hordtak. Az előkelőbbek könnyű indiai, nyomott, vagy ikatolt kelmét hordtak. A domborműveken látható egyéb textilek: falvédők, függönyök, napernyők, legyezők és állattakarók mintázata szintén az indiai textilekkel mutat rokonságot.

Thu (taidam) halotti zászló darabja / Part of Tho (Tai Dam) funeral flag

Vietnam, 20. század közepe, pamut (Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest) / Vietnam, mid-20th c., cotton (Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest)

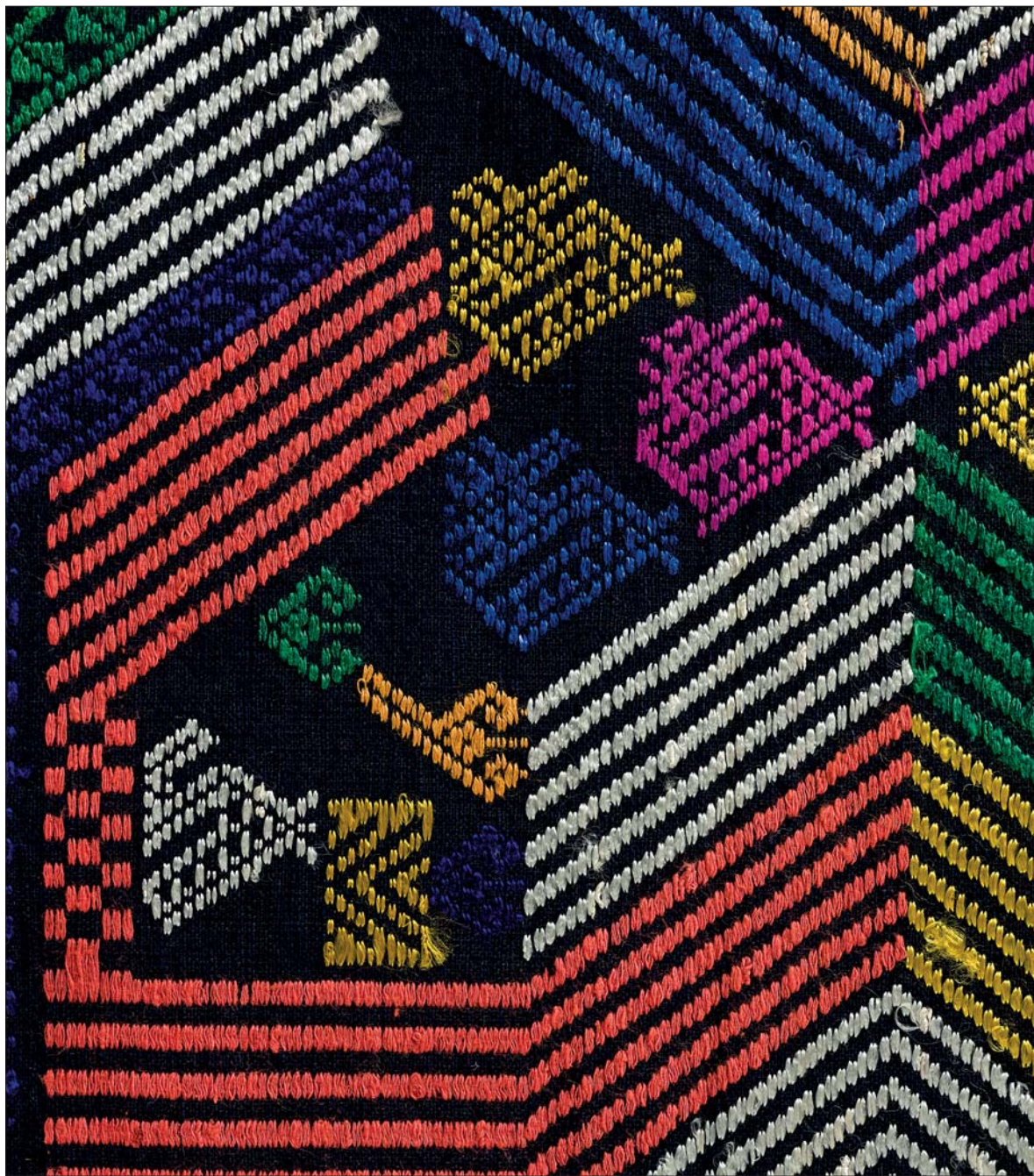

Fotó: Áment Gellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Áment Gellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

**Thu (taidam) halotti
zászló darabja (részlet)
/ Part of Tho (Tai Dam)
funeral flag (detail)**

←

**Jao női nadrág /
Yao women's trousers**
*Laosz, 1980-as évek,
hímzett pamut
(Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum,
Budapest) / Laos,
1980s, embroidered
cotton (Ferenc Hopp
Museum of Asiatic
Arts, Budapest)*

Fotó: Áment Gellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

Az indiai kereskedők már a Kr. u. 1. században feltűntek Délkelet-Ázsiában. Kézzelfogható bizonyítékok az indiai eredetű textilek jelenlétéről és kiemelt szerepéről a 11–13. századi művészetben maradtak fenn, például szentélyek falfestményein, domborművein és istenségszobrain. A 15. századra az indiai textilkereskedők Afrikától Kínáig kiépítették kereskedelmi hálózatukat. Az indiai textilkereskedelmi forgalom fontosabb kereskedelmi központjai Gudzsarát, a Koromandel-part, valamint Bengál voltak.

A kereskedelmi forgalomba kerülő textilek között különösen nagy értéke volt a kötözéses festéstechnikával készült *ikat* selyemanyagnak, különösen a *kettős ikat*nak vagy *patólának*, amelyet a lánc- és vetülékfonal szövés előtti megfestésével állítottak elő. A *patóla* textilek jellegzetes, keretes szerkezetű mintája a délkelet-ázsiai rituális textíliák alapformájává vált, középső mezőjében nyolcszirmú virágokból kialakított geometrikus mintával, illetve egymást metsző körökből álló, úgynevezett gyémántmotívummal.

BURMAI ÉS SZIÁMI UDVARI VISELET

Délkelet-Ázsiában már a Krisztus utáni időktől létrejöttek az indiai mintára alakuló államok, és megjelentek Indiából származó vallások: a hinduizmus és a buddhizmus.

Sziám uralkodói az Ajutthaja-kortól (a 15–18. századtól) *bódbiszattva* rangúnak tekintették magukat (a buddha-állapot várományosa, vagy olyan megvilágosodott lény, aki másokat segít a megvilágosodás felé vezető úton). Az uralkodó isteni voltát külsőségek: buddhista szentélyekre emlékeztető királyi trónus, valamint a koronás Buddha-ábrázolások uralkodói viselete is hangsúlyozta. Az uralkodó feleségének öltözete alacsonyabb rangú istenségeket és szárnyaló mennyei lényeket (*apszaraszokat*) idézett.

A 18. században alakult ki Burmában a koronás, úgynevezett Dzsambupati Buddha-ábrázolás, ahol Buddha királyi díszben – a 18. század végétől burmai udvari ruházatban, tornyos, sztúpára emlékeztető fejdíszsel, díszes váll-lapokkal, rangjelző díszekkel jelent meg. A legenda szerint Buddha ilyen fényes udvari megjelenésével kívánta megtéríteni Dzsambupati fejedelemség uralkodóját.

Fotó: Áment Cellért / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

**Taideng vállkendő
(részlet) /
Tai Daeng shawl
(detail)**

A kiállításban látható nagy méretű buddhista templomi tekercsképek egykor a jeles műgyűjtő, Delmár Emil (1876–1959) gyűjteményéhez tartoztak. A párás és nedves trópusi éghajlaton gyorsan pusztuló festmények ritka példái e művek, melyeknek színgazdagsága és változatos buddhista témái közelebről mutatják a számai udvar buddhista hitvilágát és a buddhizmus-hoz kapcsolódó tárgykultúráját.

DÉLKELET-ÁZSIA NÉPEINEK VISELETEI

A térség népcsoportjai hagyományos viseletük alapján jól megkülönböztethetők egymástól; mintakincsük megjeleníti a helyi hitvilág alakjait, de utalhat eredetmítoszokra, történetükre is. A *hmong*okat a kínai krónikák több mint kétezer évvel ezelőtt említik először. Eredeti lakhelyükről, Kína középső részéről, a Jangce folyó völgyéből kínai nyomásra fokozatosan húzódtak délre a mai Dél-Kína, valamint Laosz, Thaiföld, Burma és Vietnam hegyei közé. A *hmong* viselet jellegzetes darabjai a kabát, a rakott szoknya, a kötény és a turbánkendő. Minden asszony elkészíti önmaga és férje teljes, a hétköznapi viseletnél jóval díszesebb halotti öltözékét is. Ennek megléte nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a klánhoz tartozó ősök az elhunytat felismerjék és befogadják.

A *jao* közösségek Kína középső részéből vándoroltak Dél-Kínába, és a 13. század táján szorultak Viet-

nam, Laosz, Thaiföld északi részének magas hegyei közé. A nők idejük nagy részét a viselet elkészítésével töltik. A motívumkincsből minden hímző maga állítja össze a viseletet díszítő mintákat. A motívumok egy része jól értelmezhető: emberek, állatok, madarak, növények, de vannak közöttük erősen stilizáltak is.

A *tai* nyelvű népesség a legnagyobb létszámú Délkelet-Ázsiában; Thaiföldön és Laoszban váltak államalkotóvá. Eredetük nem teljesen tisztázott, feltehetőleg a mai Dél-Kínából és Észak-Vietnam területéről több hullámban vándoroltak délebbre. A legtöbb *tai* közösség még ma is maga készíti ruháit, valamint a háztartásban használt textilek többségét. A hagyományos *tai* viselet szerkezete, valamint a textilek mintakincse, amely megőrizte a helyi hitvilág alakjait, egész Délkelet-Ázsiában meglepően egységes.

A textileknek kiemelt szerep jut az élet minden szakaszában (születéskor, az esküvői szertartásban, temetéskor), hiszen a lakóterben vagy a szertartások környezetében is textileket használnak a rituális tér körbekerítésére.

Különösen szemléletes a textilek óvó-bajelhárító szerepének megfigyelése a gyógyító emberek ruhadarabjain, akik a szertartásokon viselt szellemszoknyaikon, turbánkendőiken bajelhárító motívumok sokaságát hordják.

Ezek a minták a mindennap használt textíliákon (takarókon, szúnyoghálókon, ajtófüggönyökön), valamint a viselet darabjain (szoknyaikon, turbánkendőkön, vállkendőkön) ugyancsak jelen vannak. A leggyakrabban előforduló védelmező minták: a *nága* és más kígyószzerű lények, a *bong* madár, szárnyas ló, elefánt, szellemhajó, ősök és szellemek alakjai. Az animista hitvilág néhány alakját, például a vizekért felelős kígyóistenségeket a buddhista *tai*ok is használják, és a buddhista történetekben szereplő *nágával* azonosítják.

ÉKSZEREIK

Délkelet-Ázsia szárazföldjén többségében kínai ötvösmesterek dolgoznak, üzletük rendszerint a piacok közelében található. A falusi ékszerészek az év egyik felében földműveléssel vannak elfoglalva, csak a mezőgazdasági munkák elvégzése után jut idejük ékszer-

**Taideng vállkendő /
Tai Daeng shawl**
*Laosz, 20. század
harmadik negyede,
selyem (Hopp Ferenc
Ázsiai Művészeti
Múzeum, Budapest) /
Laos, third quarter
of 20th c., silk
(Ferenc Hopp
Museum of Asiatic
Arts, Budapest)*

készítésre. A helyi ötvösök saját készítésű eszközöket használnak, öntőformákat is maguk állítják elő. A lakosság a Mekong folyó egész hosszában foglalkozik aranymosással, az aranyak hagyományosan mégis csak az udvari arisztokrácia életében van szerepe, a helyi közösségek ékszerei ezüstből készülnek.

Az ékszer díszként szolgál, és a család gazdagságának mutatója is egyben. Bő termés után a család új ékszereket készített vagy vásárol, szükség esetén azonban az ékszer bármikor eladható vagyontárgy. A többféle fémből összesodort ékszereknek gyógyító, tisztító hatást tulajdonítanak, a ruhákra varrott ezüstlapokat – a díszítésen túl – bajelhárítónak tartják.

Vannak jellegzetesen bizonyos népcsoportokhoz köthető ékszerek, ilyenek a *hmong* nyakékek, a *jao* függő ezüstdíszek, az ékszerek többségét azonban több népcsoport is hordhatja. A nyakpántot és karperecet mindkét nem tagjai viselik, a fülbevaló, a gyűrű, valamint a hajtű a női viselet része.

A kiállítás utolsó egysége a hegyi törzsek világába kalauzol el, amely a legelszigeteltebb világ a délkelet-ázsiai népek sokaságában. A vietnami hegyek között élő brúk kiváló magyar antropológus kutatója, Vargyas Gábor gyűjtötte fel az itt bemutatott anyagot. A brúk 1930-as évekig meghatározó viselete a hánrcsru-

ha volt. Ennek készítését kisfilmen is megtekinthetik az érdeklődők. A textilek feltalálása vagy átvétele előtt veregetett fahánc ruhák szolgálták az emberi test öltöztetésére a trópusi világ nagy részén. A veregetett faháncsot, polinéz eredetű – és szinte az összes európai nyelvben elterjedt – nevén a „tapát” a világ számos helyén máig ismerik és használják a textilek helyett vagy mellett. Délkelet-Ázsia szárazföldi részén azonban a szövés korai elterjedése majdnem teljesen kiszorította az „archaikus” veregetett faháncsot, ami a 20. század elejére-közepére mindenütt eltűnt a használatból.

A kiállítás lezárásaként és összefoglalásaként múzeum-pedagógiai bemutató látható az épület földszintjén. A közönség által mozgásba hozható két marionettbábón kívül a délkelet-ázsiai viseletek babákon megjelenő forgataga népesíti be a falat, ahol a legelőkelőbbek viseletétől egészen az egyes népcsoportok ünnepi viseletéig számos típus felvonul. A kiállítás-hoz kapcsolódó divattervezési pályázaton a résztvevők maguk is elkészíthetik saját babáikat a délkelet-ázsiai anyagban megismert viseletekkel felöltöztetve. A pályázat nyertes munkái ugyanebben a kiállítási részben kerülnek bemutatásra.

A kiállítás pop-up tárlatok formájában kortárs magyar iparművészek munkáit is rendszeres időközön-

Hmong nyakék / Hmong necklace

Laosz vagy Thaiföld, 1970-es évek, ezüst (Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest) / Laos or Thailand, 1970s, silver (Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest)

Hmong karkötő / Hmong bracelet

Laosz vagy Thaiföld, 1970-es évek, ezüst (Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest) / Laos or Thailand, 1970s, silver (Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest)

**Nágák, elefántok,
madarak – Viseletek
Délkelet-Ázsia
szárazföldi térségéből
című kiállítás (részlet) /
Nagas, Birds and
Elephants. Traditional
Dress from Mainland
Southeast Asia
(exhibition photo)**

*Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum,
Budapest, 2016–2017
/ Ferenc Hopp
Museum of Asiatic
Arts, Budapest,
2016–2017*

Fotó: Iózsza Dénes / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

ként beemeli a hagyományos délkelet-ázsiai tárgyanyag mellé. Tíz iparművész (ékszer- és viselettervező: Tóth-Vásárhelyi Réka, Mohácsi Anna, Nádai Andrea, Zámori Eszter, Zámori Zsófia, Király Fanni, Páthi Diána, Gera Noémi, Lenzsér-Mezei Kata, Fejér-Székely Anna) új, friss, a kiállított anyagra reflektáló munkái láthatók másfél havonta váltakozó formában.

FAJCSÁK GYÖRGYI
sinológus

(Nágák, elefántok, madarak. Viseletek Délkelet-Ázsia szárazföldi térségéből. Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 2016. szeptember 29. – 2017. május 1. Kurátorok: Kardos Tatjana, Vargyas Gábor. A kiállítás-hoz tanulmánykötet készült magyar és angol nyelvű változatban, szerkesztette Fajcsák Györgyi – Brittig Vera, valamint egy a jellegzetes délkelet-ázsiai mintarenddel megismertető múzeumpedagógiai kiadvány is, szerzője Hársvölgyi Virág.)

A vasbeton építőművésze

140 éve született Medgyaszay István

■ Medgyaszay István építész születésének 140. évfordulója alkalmából kamarakiállítás nyílt a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban.¹ A tárlat célja az volt, hogy bemutassa az építész és Veszprém kapcsolatát eredeti tervrajzokon, autográf leveleken, archív fényképfelvételeken és a korabeli sajtón keresztül, hiszen a királynék városának központjában két jelentős Medgyaszay-épület is áll – a színház és a múzeum.

Mindkét építkezéssel kapcsolatban számos eredeti dokumentum maradt fenn, amelyek egy része a múzeum adattárában és a Veszprém Megyei Levéltárban található, de az építőművész hagyatékában is számos kiviteli terv fellelhető. Különösen szépek és személyes hangvételűek azok a gondos, apró betűkkel írt levelek, amelyeket Medgyaszay Óvári Ferenc országgyűlési képviselőnek és Laczkó Dezső múzeumigaz-

**Weinstock Ernő: A veszprémi színház (ma Petőfi Színház) és a Korona Szálló /
Ernő Weinstock: The theatre (now Petőfi Theatre) and the Hotel Korona in Veszprém**
[cca. 1930] *archív fotó (Laczkó Dezső Múzeum, Történeti Fotótár, Veszprém) /
archive photo (Archive of Historic Photos, Dezső Laczkó Museum, Veszprém)*

**Medgyaszay 140 –
A vasbeton
építőművésze című
kamarakiállítás (részlet)
/ The exhibition
Medgyaszay 140—
The Artist of Reinforced
Concrete
(exhibition photo)**

*Laczkó Dezső
Múzeum, Veszprém,
2017 / Dezső Laczkó
Museum, Veszprém,
2017*

gatónak címzett. A kiállításban több ilyen, kicsiny vázlatrajzokkal kiegészített kézirat is helyet kapott, az építész precizitásáról tanuskodnak a pontosan megrajzolt, kis staffázsalakokkal és növényekkel dekorált tervjrajzok.

A veszprémi színház nemcsak a város szempontjából kiemelkedő jelentőségű, és nem kizárólag szecessziós ornamentikája emeli ki a századforduló építményeinek sorából, hanem radikálisan modern vasbeton szerkezete is. Az új anyag használatával Medgyaszay teljesen újszerűt hozott a 20. század magyar építészetébe.

A színház terveinek elkészítésével 1907-ben bízták meg az építész, aki a végleges tervjrajzokat Párizsban, François Hennebique vasbetontervező mérnök iro-

dájában dolgozta ki. A Veszprémi Színpártoló Egylet szorgalmazására a Korona Szálló melletti telken épülő új állandó színház egymásba fonódó épületek együtteseként valósult meg; a már meglévő szállóhoz csatlakoztatták az új kaszinót és a különböző típusú rendezvények befogadására alkalmas teátrumot. A tervezés során fontos volt, hogy az étterem és a nézőtér azonos szintre kerüljön, továbbá a színháznak filmvetítésre és bálók rendezésére is alkalmasnak kellett lennie.

Mivel Medgyaszay a Párizsban található keleti gyűjtemények tanulmányozásával egy időben tervezte a veszprémi színházat, a díszítményekben a magyar népi építészet elemei keleties formákkal keverednek.

Megjelennek a gyűjtőútjai során feltárt népi építézetből leszűrt alapelvek is. A legnagyobb jelentőséggel azonban az épület vasbeton szerkezete bír, amelyet statikai szempontokon túl művészi kifejezőeszközként is használt.²

A színház Püspökkert felőli, asszír építészeti jellegzetességeket hordozó, magasba törő homlokzatának kiemelkedő művészi eleme Nagy Sándor képzőművész sgraffitója, amely a csodaszarvast üldöző Hunort és Magort jeleníti meg, de a lépcsőház mívész ólmozott üvegablaka (*A népművészet varázsa*) is Nagy ter-

vei alapján készült, igazi Gesamtkunstwerk-ké emelve az építményt.³

Az új színházban az első előadást 1908. szeptember 17-én tartották, az épületet pedig 1909. január 10-én avatták fel. Óvári Ferenc országgyűlési képviselő így méltatta az épületet: „[...] műzsáknak remek, minden ízében művészi hajléka, a magunk buzgalmának és a magunk áldozatkészségének kedves gyümölcse.”⁴

A korabeli bürokrácia, az állandó pénzhiány és a kirobbanó első világháború is közrejátszott abban, hogy Medgyaszay másik veszprémi alkotása, a Veszpr-

**Medgyaszay István:
Veszprémi színház,
keleti homlokzat /
István Medgyaszay:
East Front. Theatre,
Veszprém
[1907–1908]**

rém Vármegyei Múzeum és Könyvtár kultúrpalotája csak nehézkesen és számos áttervezés után épülhetett fel. A múzeumi egyesület választmányja 1908 októberében bízta meg az építész munkával, aki első tervein a veszprémi színház architektúrájához rendkívül hasonló elképzelést vázolt fel. A négyzet alaprajzú, négyzetes, tömbszerű épületet szimmetrikus homlokzatalkítással képzelte el. A gyűjtőútjai során megismert népi építészeti elemeket keleties formákkal ötvözte ezen a munkáján is, és a főhomlokzaton hangsúlyos sgraffito helyezkedett volna el.⁵

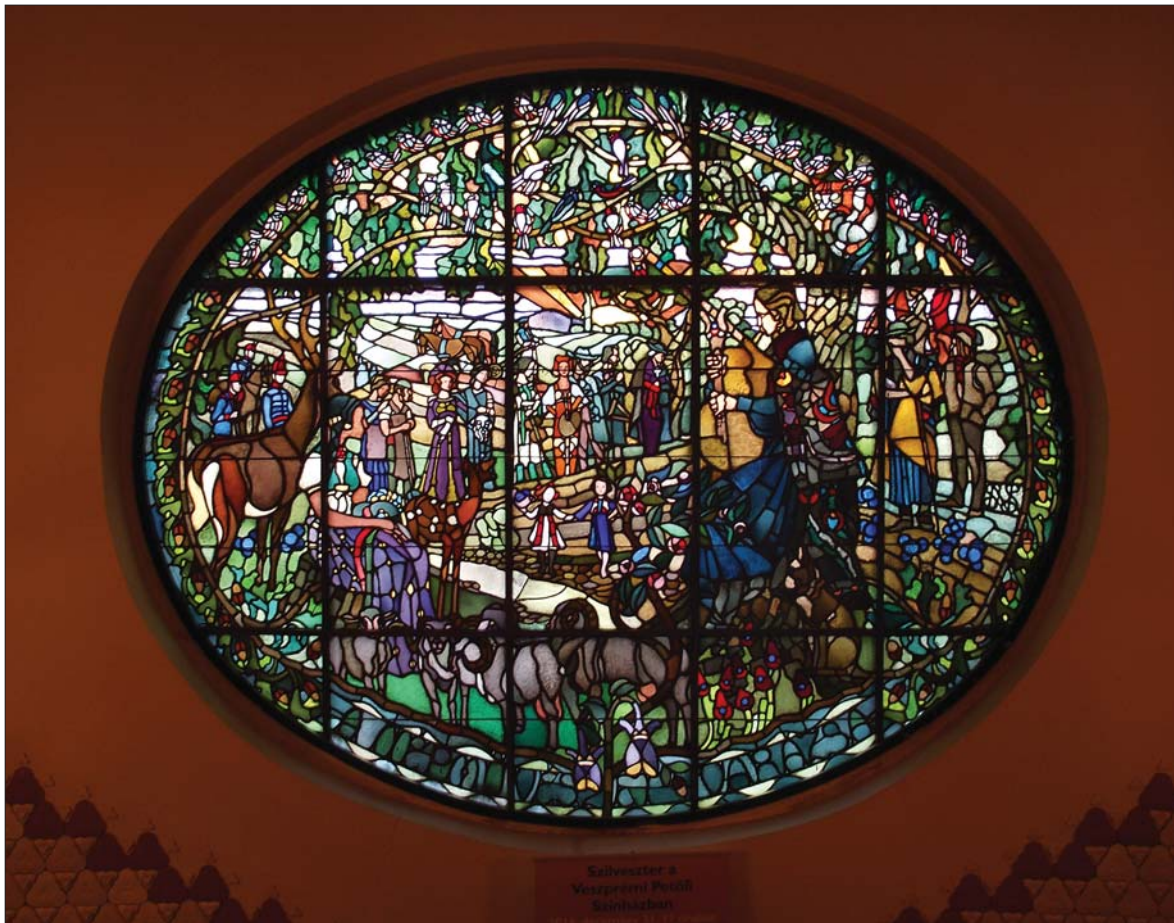
Bár úgy tűnt, a múzeumépítés ügye jól halad, ez saj-

nos nem így volt. A telek maximális kihasználásának érdekében, bár anyagi fedezet nem volt rá, bővítették Medgyaszayval az épület tervét, a minisztérium azonban nem volt hajlandó fedezni a többletköltségeket, és az ügy megakadt. Csak 1911-ben került újra napirendre, a végleges helyszín kijelölését követően még egy év telt el, mire a kivitelezési munkálatokra versenytárgyalást írtak ki. 1913. augusztus 9-én Csomay Kálmán veszprémi építőmester nyerte el a megbízást. A földmunkák december 30-án kezdődhettek meg, az új épület alapkövét 1914. március 1-jén tették le. A világháború azonban megakasztotta a munkát.

**Medgyaszay István:
Veszprémi színház,
Óvári utcai homlokzat /
István Medgyaszay:
Óvári Street front.
Theatre, Veszprém
[1907–1908]**

Fotó: Brunner Anitla, 2016

Nagy Sándor:
A népművészet varázsa,
ólmozott üvegablak.
Veszprémi színház.
Kivitelezte: Majoros
Myböhöm Károly /
Sándor Nagy:
The Magic of Folk Art.
Stained glass window.
Theatre, Veszprém.
Executed by Károly
Majoros Myböhöm
 [1908]

Medgyaszay István:
A volt kaszinó helyére
elképzelt Veszprém
Vármegyei Múzeum
tervrajza /
István Medgyaszay:
Plan of the Veszprém
County Museum
envisaged to be built on
the site of the
one-time casino
 [1909] *Laczkó Dezső*
Múzeum,
Múzeumtörténeti
Adattár, Veszprém /
Archive of Museum
History, Dezső Laczkó
Museum, Veszprém

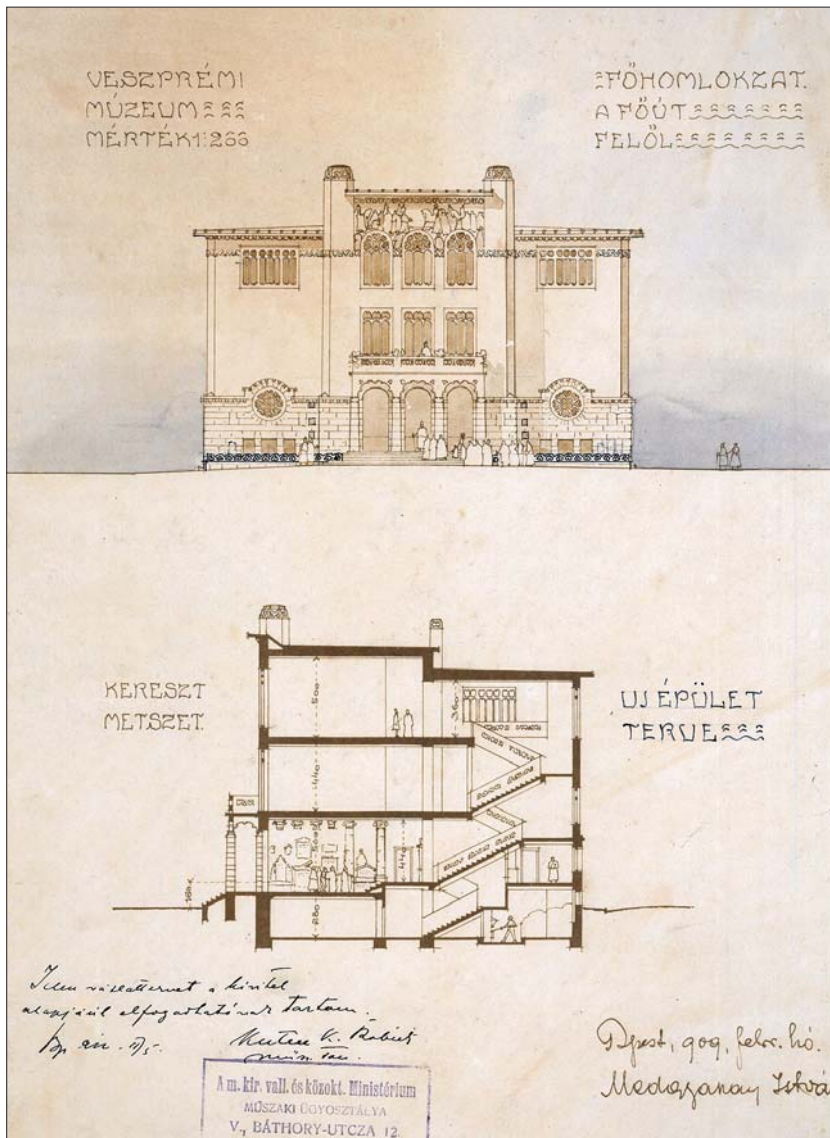
Az épületet csak 1916–1918 között sikerült tető alá hozni, a többi munkát és az építkezés befejezése még hosszú évekbe telt. A múzeum ünnepélyes felavatására 1925. május 24-én került sor.⁶

Medgyaszay megtartotta az eredetileg tervezett épület tömegeit, stílusán azonban változtatott, valamint a lapos tető helyett olyan tetőszerkezet kialakítása mellett döntött, ami alatt a padlás hasznosítható térként jelentkezett.⁷ A pénzsűke miatt több díszítőelemet is el kellett hagynia. A letisztult homlokzaton a vörös homokkő dominál: lábatzként a földszint teljes magasságában, valamint az emeleti ablakok keretezéseként. A főhomlokzat díszé az áttört mellvéddel

ellátott díszerkély, amelynek két oldalán egy-egy allegorikus szoboralak a tudományt és a művészetet személyesíti meg. A vasváza felhordott betonból készült szobrokat Bíró Lajos és Farkas Béla készítette. A belső tér meghatározó, dekoratív eleme a lépcsőnek a népi építészet fafaragásait sematizáló, áttört vasbeton korlátja.⁸

Medgyaszay veszprémi munkái mutatják legpregnansabban az építészt foglalkoztató művészi problémákat, amelyek már első megvalósult műveinél, a gödöllői műteremházaknál (1904, 1906) is felbukkantak. A szabad beépítés tradíciója és az intimizmus⁹ gondolata Gödöllőn téglafalazatú épületekben, a korabeli

Magyarországon páratlanul modern kísérletként valósult meg. A kompozíció geometrikus tömbökből áll, azonban – konkrét és átvitt értelemben egyaránt – nyitott: a tetőpergolák által az ég irányába, horizontálisan pedig a kert felé, az átmeneti téregységek által, mint amilyen a székelő házak sajátos bejárati előtere,

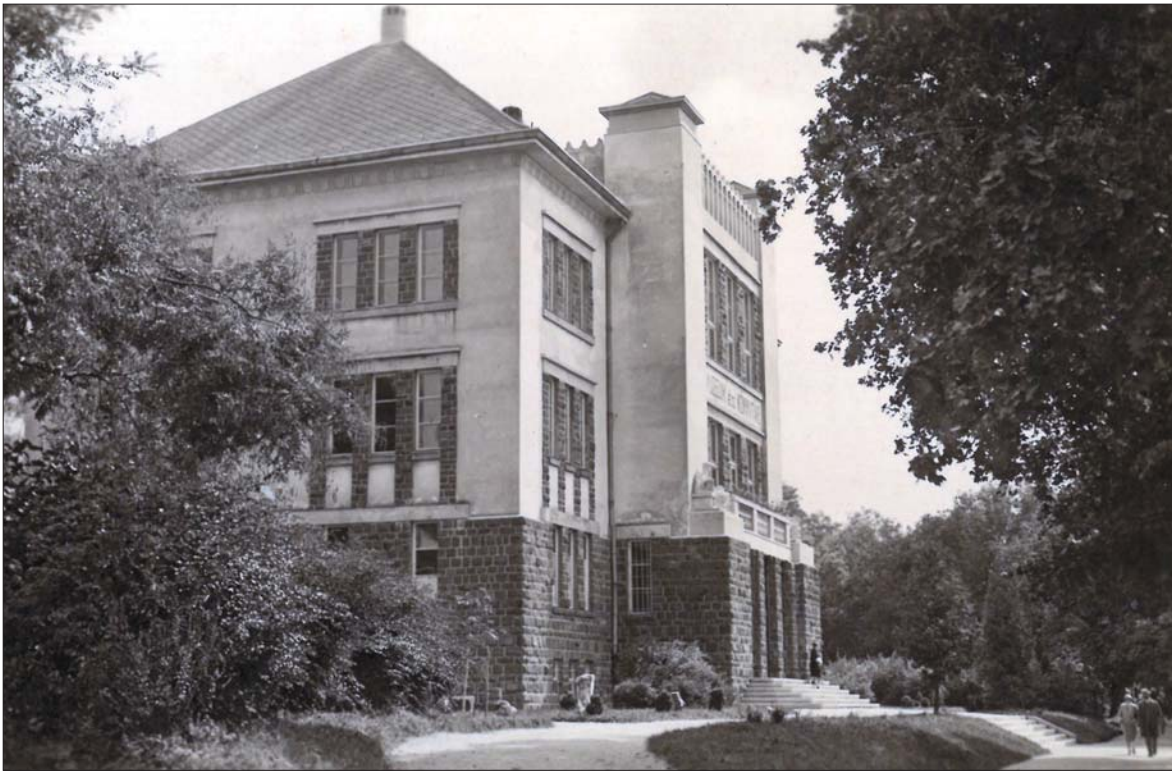

Fotó: Brunner Attila, 2016

Medgyaszay István: A veszprémi színház (részlet) / István Medgyaszay: Theatre, Veszprém (detail)
[1907–1908]

a kieresztés. A Medgyaszay által használt szó jelentőségteljes: nem a bejárat vezet az épületbe, hanem a kijárat vezet ki belőle (a kieresztés cselekvés is).¹⁰ A belülről kifelé haladó komponálás Medgyaszay szinte összes művét jellemzi. Hol a tájba, hol az újjászülető városi térbe vezeti át az épületet a terét kiterjesztő, egy-egy ornamentális elem ismétlődő-sokszorozó utcabútor (korlátmellvédek és plakáttartó a színház mellett, lámpaoszlopok a múzeum előtt).

A színház és a múzeum kulturális intézményként Medgyaszay ars poeticájával egybevágó gondolatot közvetít: az építész a vidéki városokban látta a nemzeti kultúra fenntartásának zálogát. A múzeum a múlt rekvizitumainak és a művészet – illetve az ekként elis-

A Veszprém Vármegyei Múzeum és Könyvtár épülete / The building of the Veszprém County Museum and Library

*levelezőlap: 1930 (Laczkó Dezső Múzeum, Történeti Fotótár, Veszprém) /
postcard: 1930 (Archive of Historic Photos, Dezső Laczkó Museum, Veszprém)*

mert népművészet – közkinccsé tevésének színtere, a színház a nyelvápolásé, ezért e két épülettípus az életműben kitüntetett szerepű (Nemzeti Színház nyertes pályaterve, Operaház átépítése, soproni és nagykanizsai színházak, Néprajzi Múzeum pályaterve, Irán-Turán Múzeum terve). Am Medgyaszay minden épülettípus tervezésében jártas volt a templomoktól (Rárósmúlyad, Ógyalla, Püspökladány, Balatonalmádi, Budapest) a szociális bérházakon át az iskolákig, sőt egész városrészt is tervezett (a Vác-kertváros terve nem valósult meg). A legprofánabb épülettípusokra is közösséget teremtő esztétikai szándék hordozójaként tekintett. Ezért monumentális épületeit is a privát szféra intimitása jellemzi, emberléptékűek, nem

nehezednek a szemlélőre. Finoman egymásba kapcsolt tereinek áramló kompozícióját a díszítmények is irányítják, így az épületornamentika variációi épületről épületre változó dialógust teremtenek; ugyanúgy, ahogyan a centrális jellegű, mégis decentralizáló térszervezés és a funkcionális szerkesztés tökéletes egyensúlya is épületről épületre újjászületik.

Medgyaszay három fogalommal jelölte azok a szempontok, amelyeket egy építésznek szem előtt kell tartania a tervezéskor: a *cél* (funkció), az *anyag*, és a *művészet*. Egészségesen, világosan, becsületesen és őszintén építeni – fogalmazta meg az építész, ez utóbbiak alatt a „*szervezetre valló*” díszítést értve.¹¹ Ha kész a váz, a szerkezet, akkor lehet a „*»módját*

**Medgyaszay István:
A veszprémi színház
részletterve /**

**István Medgyaszay:
Theatre, Veszprém.
Component drawing**

[1907] *Medgyaszay
Emlékház, Budapest /
Medgyaszay
Memorial House,
Budapest*

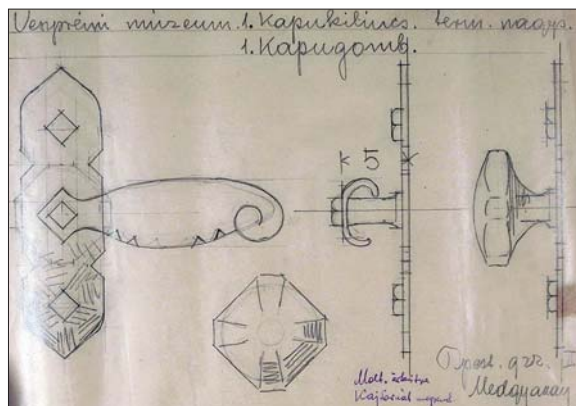
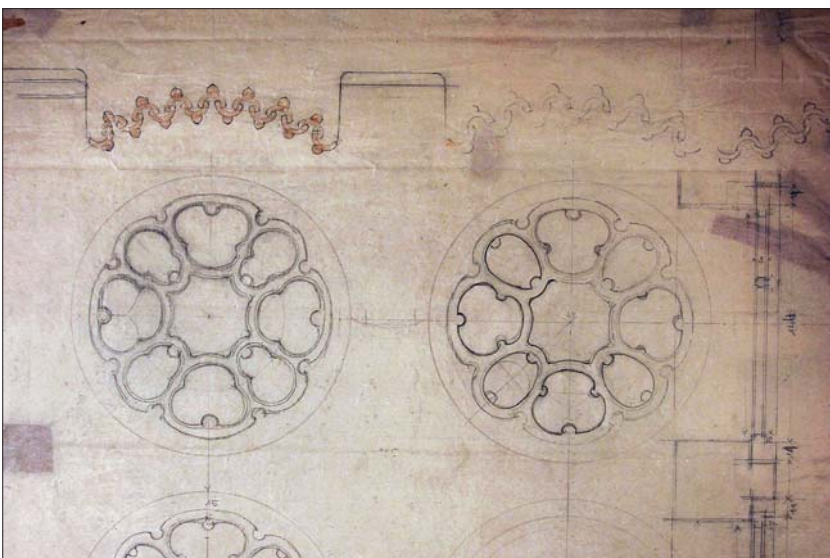

**Medgyaszay István:
A veszprémi színház
részletterve /**

**István Medgyaszay:
Theatre, Veszprém.
Component drawing**

[1907] *Medgyaszay
Emlékház, Budapest /
Medgyaszay
Memorial House,
Budapest*

is megadni« – idézte Medgyaszay a népnyelvi kifejezést. Épületein a szerkezetet alkotó, a szerkezetet hangsúlyozó és a szerkezetre applikált díszítőelem egyaránt az épület-egészből mint szellemi egységből vezethető le. Organicista szemléletében az épület „szervezetének” nincsen fölösleges része, a díszítés ugyanúgy hozzátartozik, mint a tereket határoló falak, födémek, a padló. Medgyaszay gondolkodásában

Medgyaszay István: Kilincsterv a múzeum épületéhez / István Medgyaszay: Door knob design for the museum building
[1922] Medgyaszay Emlékház, Budapest / Medgyaszay Memorial House, Budapest

egységet alkot az építés, a kép, az enteriőr és mindezek közösségi használata is, ami a művészet társadalomformáló, embernevelő erejébe vetett hitre mutat: magáénak vallotta a gödöllői művésztelep *életfilozófiától* átítatott szellemiségét. Orientalizmusa nem áll ellentétben a vasbeton alkalmazásával, amely művészi dimenziójában tárulkozik fel a nemzeti művészet szolgálatában, s társul soha meg nem tagadott anyagszerűséggel. Erőteltjes nyomott hagyott épületein India iránti érdeklődése, az ebből az inspirációból táplálkozó formák legmonumentálisabb módon a mátraházai szállón (1927) és a Baár–Madas Református Leánynevelő Intézetben (1928–1929) érvényesülnek, noha Indiába csak 1932-ben jutott el.¹²

A látszólagos ellentéteket feloldó, hagyományelvű, az építészet anyanyelvi felfogását (vernakularizmus) az elsők között érvényre juttató, valamint a növényzettel is tudatosan komponáló, ezért az ökológiai gondolkodás előfutárának is tartható Medgyaszay István a modernizmus egyik legfontosabb magyar képviselője volt.

BRUNNER ATTILA
művészettörténész
SIPOS ANNA
művészettörténész

**Medgyaszay István:
Leo Belmonte műtermes
háza Gödöllőn /
István Medgyaszay:
Leo Belmonte's house
and studio, Gödöllő**
[1904–1906] *archív
fotó (Gödöllői Városi
Múzeum, Gödöllő) /
archive photo (Gödöllő
Municipal Museum,
Gödöllő)*

Jegyzetek

1. Medgyaszay 140. *A vasbeton építőművésze* (2017. január 20. – április 2.).
2. Kathy Imre: *Medgyaszay István*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979; *Medgyaszay István*. Vál. és szerk. Potzner Ferenc, Holnap Kiadó, Budapest, 2004.
3. Gopcsa Katalin: Veszprém, színház. In: *Felfedező utak. Szecessziós épületornamentika a vidéki Magyarországon*. Szerk. Brunner Attila, Holnap Kiadó, Budapest, 2016, 26–27.
4. Dr. Óváry Ferenc országgyűlési képviselő színházavató beszéde. *Veszprémi Napló*, 1909. január 31., 2–4.
5. Éri István: A veszprémi múzeum építésének története. In: *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 2*. Szerk. uő, Veszprém, 1964, 49.
6. S. Perémi Ágota: Laczkó Dezső, a múzeumépítő. In: *Emlékkönyv Laczkó Dezső születésének (1860–1932) 150. évfordulójára*. Szerk. uő, Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, Veszprém, 2011, 29–31.
7. Éri István: i. m. 53–54.
8. Gopcsa Katalin: Veszprém Vármegyei Múzeum. In: *Felfedező utak*: i. m. 28–29.
9. Az enteriortervezés összművészeti irányzata. Keszler Katalin: *Nyelv és társadalom az építészeti tükrében*. In: uő: *A századforduló*. Kijárat Kiadó, Budapest, 2007, 221–224.
10. Keszler Katalin: Az organikus gondolkodás forrásai a magyar építészetben. In: *Mir-susne-bum. Tanulmánykötet Hoppál Mihály tiszteletére*, I. Szerk. Csonka-Takács Eszter – Czövek Judit – Takács András, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002, 351–366.
11. Medgyaszay István: Népünk építőművészetéről. *Magyar Építőművészet*, 7. évf. 5. sz. (1909. május), 1–2.; Medgyaszay István: *Templomstílusok*. Szerk. Kőszegi Lajos, Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága, Veszprém, 1993 /Pannon Panteon/, 39.
12. *Keletre magyar! Medgyaszay 1932-es indiai útja során készített fotóinak kiállítása*. Rend. Hadik András – Ritoók Pál, katalógus, Magyar Építészeti Múzeum, Budapest, 1997.

Japán művészetének és géniuszának tanulmányozása – egykor és ma

Gésák a Duna-parton – kiállítás a Várkert Bazár Testőrpalotájában

Fotó: Mester Tihor / Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

■ Egy 1912-ből származó listából, amely Budapest kávéházait sorolja fel, arról értesülünk, hogy a századelő fővárosi kávéházkultúrájában is nagy szerep jutott az ekkortájt minden szempontból divatos, de mégis inkább teázási hagyományairól ismert Japánnak.¹ Csupán néhány relikvia, asztal, szék, tejköntő, kávéscsésze, régi fotográfia tanúskodik az egykor oly népszerű lokálok karakteréről. A képeslapokon és szépiákon fennmaradt felvételek megőrkítik például az egykori Japán kávéházat és annak művészasztalát. Az előtérben ülő Szinyei Merse Pál, Rippl-Rónai József és Kosztolányi Kann Gyula népes, de nem teljes társasággal körülvéve múltatja az időt; a szintén gyakori vendég Jávor Pálnak, Csók Istvánnak, Faragó Gézának és Csontváry Kosztka Tivadarnak épp más dolga volt. Megválaszolhatatlannak tűnő kérdés, hogy mekkora szerepe lehetett a hely szellemének abban, hogy a japán művészet bizonyos esztétikai, kompozicionális, motívikus, vagy épp tematikus vonásai beépültek a társaság tagjainak alkotásaiba. Bizonyos azonban, hogy a stukkókkal és japános zsánerképekkel dekorált kávéházat látogató modern művészek és a japonizmus fogalmával illelhető magyar művek alkotói között létezik közös halmaz, amire evidenciául azok a képek szolgálnak, amelyek a *Gésák a Duna-parton* című kiállításban voltak láthatók.

A tárlat témája a magyar japonizmus. Japonizmus a Philippe Burty-i értelemben: „*Japán művészetének és géniuszának tanulmányozása*”.² A japonizmus közel fél évszázada folyó tudományos kutatása alapján ma már bizonyossággal állítható, hogy a jelenség páneurópai

Székely Bertalan: Japán nő /

Bertalan Székely: Japanese Woman

[1871] *olaj, vászon* (Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest) / *oil, linen* (Museum of Fine Arts – Hungarian National Gallery, Budapest)

és amerikai, s nem korlátozható kizárólag sem a nyugati nagyhatalmak területére, sem a képzőművészetre, sőt, általában véve a művészetekre sem. Olyan jelenség, amelynek kutatása a különböző művészeti ágak, valamint a társadalom-, tudomány- és politikatörténet szempontrendszeréből kiindulva is kiterjedt földrajzi területen szükséges és indokolt. Ha jobban belegondolunk, a japonizmus nem más, mint a japán kultúra 19. századi nyugati recepciótörténete. Érdekes megfigyelni a japonizmus korabeli magyar irodalmában (ehhez jó szívvel ajánlom a Buda Attila szerkesztésében megjelent *Messziről felmerülő, vonzó szigetek* című szöveggyűjtemény-sorozatát), hogy a századforduló gondolkodói, művészei és műértői sokkal tisztábban látták a jelenség összetett voltát, mint az elmúlt évtizedek kutatói.³ Eszrevették a japán inspiráció emanációit, melyek hol a napnál is világosabban voltak jelen környezetükben (japán témájú könyvek, színdarabok, japán alakokkal díszített tárgyak, kimonós hölgyek garmadával), hol a felszín alatt csörgedező, tápláló forrást sejtettek (például a buddhizmus eszmerendszerének kivételését bizonyos nyugati alkotásokon). Az azonban egy pillanatig sem volt kérdés a kor gondolkodói számára, hogy a nyugati (s benne a magyar) művészet és esztétika fejlődése elképzelhetetlen lett volna a japánok nélkül. Száz év elteltével sikerült ismét rámutatni az azóta elfeledett evidenciára. Elértük a nullpontot.

A magyar japonizmust bemutató kiállítás célja az volt, hogy a hazai kutatás eddigi eredményeit felhasználva azokon továbblépjen. Az egyes művészek munkásságában felfedezhető, japán művészetből merített inspirációk kiszűrése, az egyes műalkotások japán művészettel rokon vonásainak feltérképezése, a francia impresszionisták közvetítő szerepének bemutatása, a nagyobb volumenű gyűjtemények és kiállítások kultúrtörténeti beágyazása, a japonizmus ideológiai, nemzetpolitikai vetületeinek vizsgálata több kutatás tárgyát képezte az utóbbi két évtizedben. A kiállításban a nemzetközi jelenség markáns hazai jelenlétét a magyar köz- és magángyűjteményekben végzett alap kutatás segítségével, egymással beszédre bírható, különféle médiumú, funkciójú, kvalitású tárgycsoportok összeállításával, keleti és nyugati tárgyak párhuzamai-

Kikukawa Eizan: Nő levéllel, lámpás mellett / Kikukawa Eizan: Woman with Letter by the Lamp
Japán, Edo-kor, 1810 körül, színes fametszet (Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest) / Japan, Edo period, c. 1810, colour woodblock print (Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest)

Fotó: Suljok Miklós / Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest

Gésák a Duna-parton című kiállítás (részlet). Az előtérben a Zsolnay-gyár pillangós és hópehelyes díszű kerámiái, melyek az 1896-os millenniumi kiállításra készültek, a pécsi Janus Pannonius Múzeum Zsolnay-gyűjteményének anyagából. A háttérben magyar színésznőket japán szerepekben ábrázoló, 1880–1910 körül készült fotók az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet anyagából / Geishas by the Danube (exhibition photo). In the foreground: ceramics with butterflies and snowflakes by the Zsolnay Manufacture, made for the National Millennium Exhibition in 1896, from the collection of the Janus Pannonius Museum Pécs. In the background: photos of Hungarian actresses in Japanese roles (c. 1880–1910) from the collection of the Hungarian Theatre Museum and Institute, Budapest

Várkert Bazár, Testőrpalota, Budapest, 2016–2017 / Guard's Palace, Castle Garden Bazaar, Budapest, 2016–2017

Fotó: Szeszlay Csánád

Textilminta-terv Siegfried Bing Le Japon Artistique című folyóiratának 1888-as számából, a mintát Zsolnay Júlia használta fel dekortervén / Textile pattern design from Siegfried Bing's journal Le Japon Artistique (1888), applied by Júlia Zsolnay to her decor design

val, képző- és iparművészet egyformán hangsúlyos jelenlétével mutattuk be. Nem képzőművészeti, nem iparművészeti, és nem is keleti kiállítást, hanem a japonizmus komplex, többretű és többjelentésű voltát bemutató, összművészeti és egyben kultúrtörténeti tárlatot hoztunk létre.

A kronológia fonalába kapaszkodva a 19. század orientalizmusának egzotikus Japán-képével indítottuk a kiállítást, valamint a japán Arita-kerámiák másolásá-

nak, utánzásának és a mintakincs továbbgondolásának európai divatjával. Székely Bertalan *Japán nője* bár témájában és hangvételében még rokona Tornai Gyula keleti életképeinek, a művész forráshasználata már valódi japán tárgyak ismeretét, vizsgálatát feltételezi: egyesíti a szép nő (bijin) ábrázolásának tradicionális japán képtípusát, a hölgyet körülvevő mívész használati tárgyak realiztikus ábrázolását és Katsushika Hokusai (Hokusai Kacusika) *Manga*-sorozatának rajzos, síkszerű, kétdimenziós motívumait. A kép egyben történeti mérföldkő is: születésének évében, 1871-ben állítja ki a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi tára először azokat a tárgyakat, amelyeket Xántus János az első osztrák–magyar delegáció tagjaként állami megbízásra gyűjtött az újonnan (1853 óta) megnyitott, modernizálódó Japánban. Tárlatunkon azok a japán lakktárgyak vették körül Székely képét, amelyeket az akkori látogatók, köztük a festő, elsőként láthattak magyar múzeumban kiállítva. Valahol itt kezdődik a magyar japonizmus.

Japán legsikeresebb követői oldalán ismerkedhetünk meg a budapesti japán divat jellegzetes figuráival, tárgyaival. A magyar színpadok Pillangókisasszonyai a kimono valóságos reklámarcai, bár a japán tematikájú színdarabok, operettek, operák női főszereplői közül senki nem visel autentikus kimonót. Láthatunk viszont felsliccelt kimonót pliszírozott alsószojnyával, obi nélkül viselt, matrözgalléros vagy épp mélyen dekoltált kimonót a papírkrizantémokkal és levegőzökkel felékszerezett dámákon, az európai divat aktuális kívánalmainak megfelelően. A japonizmus divatjának hírmondóiként közgyűjteményeinkben fennmaradt tárgyak jellege egybevág Relle Pál 1911-es, *Aurora*-béli kritikájával, mely szerint Budapesten dobálóznak a japonizmus szóval: „Minden »jobb« polgári asszony kimonót csináltatott a slafrokkjából, az emberek betanulták, hogy mi az a kakemonó, és tudják, hogy a japáni ház az yamen, még nébány szó: ez a budapesti nipponizmus.”⁴ Bár maga a szerző is vét a japán fogalmak használatában, kíméletlenül definiálja a japonizmus legpopulárisabb kifejeződési formáját.

A 19. század végi japonizmust bemutató kiállításrészt érzékeltette, hogy ekkor még nem a képzőművészetben, hanem az iparművészetben töltött be jelentő-

Gésák a Duna-parton című kiállítás (részlet). 18. és 19. századi Arita típusú japán, holicsi, herendi és Zsolnay kerámiák az Iparművészeti Múzeum, a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum és a pécsi Janus Pannonius Múzeum Zsolnay-gyűjteményének anyagából / Geishas by the Danube (exhibition photo). 18th- and 19th-c. Arita-type Japanese, Holics (Holíč), Herend and Zsolnay ceramics from the collections of the Museum of Applied Arts, Budapest, the Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest, and the Janus Pannonius Museum, Pécs Várkert Bazár, Testőrpalota, Budapest, 2016–2017 / Guard's Palace, Castle Garden Bazaar, Budapest, 2016–2017

sebb szerepet a japán művészet megismerése. Nem is annyira a festőket lázba hozó fametszetek, hanem inkább a használati tárgyak, a fém-, kerámia-, lakk- és textiltárgyak inspirálták a kor iparművészeit. A világhiállításokon, valamint köz- és magángyűjteményekben nagy számban megjelenő japán tárgyak míves kivitele, anyaguk minősége és motívumkincsük gazdságára új utat, követendő példát mutatott az egyébként is modernizációra és demokratizálódásra törekvő nyugati iparművészetnek. A jelenséget a Zsolnay, illetve a pesti Fischer kerámiagyárak termékei érzékeltetik. A művészek pedig legalább annyit meríthettek a korszak reprodukciókban gazdag kiadványaiból, mint közvetlenül a japán műtárgyakból, például a Siegfried Bing kiadásában megjelenő folyóiratból, a *Le Japon Artistique*-ből, Thomas W. Cutler *A Grammar of Japanese Ornament and Design* című munkájából, vagy hogy magyar nyelvű példát is említsünk, Kelemen Géza *A mikádó országa* című kötetéből.⁵ Maguk a kor-

társak is tisztában voltak ezzel, s már az 1800-as évek végének, az 1900-as évek elejének művészeti írásai-ban a japánokat nevezték a nyugati iparművészet megújítóinak.

A századforduló művészeit már nem a távoli ország egzotikuma, alakjai, motívumkincse foglalkoztatták, hanem inkább az, hogy mely vonások miatt látják szépek, követendőnek a japán műalkotásokat. Az 1890-es évektől az art nouveau-ban, a szecesszióban jelen lévő japonizmus már nem mutatható be a „nyugati alkotás – japán előkép” párosával. Sőt, legalább annyit okulhattak a művészek európai pályatársaiktól, mint a japánoktól. Nagy Sándor kucsomás önarcképéről és a háttérben felszejlő japán fametszetről már nem japán művészre, hanem Van Goghra asszociálunk, Sassy Attila *Ópium-álmainak* japán lapjáról Aubrey Beardsley grafikái és az apró motívumos komon-katgamik egyaránt eszünkbe juthatnak. Faragó Ödön hengeres formájú faállványa Josef Hoffmann és a Wiener Werkstätte, valamint a japán papírlámpások formavilágát egyaránt visszahangozza.

Az anyag akaratának tisztelete (Leipnik L. Nándor 1905-ös megfogalmazása szerint) a japán vizuális művészetek zsenijének kulcsa.⁶ A forma, anyag és funkció összhangja a japonizmussal egy időben veti meg a lábát a Nyugat modern művészeti gondolkodásában. E gondolatmenet alapján a japonizmus egy olyan jelenség, amelynek történeti tárgyalását praktikus okokból valahol mindig le kell zárni (kiállításunkban ez az 1920-as években történt), jelenléte azonban máig érzékelhető. Hiszen az igény Japán mindenkori művészetének és géniuszának tanulmányozása iránt nem látszik szünni. A bemutatott kiállítás remélhetőleg a japán kultúra tanulmányozása iránti étvágnak s a magyar japonizmus mélyebb megismerését elősegítő további kutatásoknak ösztönzője és kiindulópontja lesz.⁷

DÉNES MIRJAM
művészettörténész

(Gésák a Duna-parton. A japán kultúra hatása a magyar művészetben. Várkert Bazár, Testőrpalota, Budapest, 2016. december 16. – 2017. március 15. Kurátorok: Gellér Katalin, Dénes Mirjam, Marosvölgyi Gábor. Tudományos tanácsadó: Fajcsák Györgyi)

Fotó: Kogart / Gödöllői Városi Múzeum, Gödöllő

Nagy Sándor:
Kucsmás önarckép /
Sándor Nagy:
Self Portrait in Fur Cap
 é. n., tus, toll,
 akvarell, papír
 (Gödöllői Városi
 Múzeum, Gödöllő) /
 n.d., India ink, pen,
 watercolour, paper
 (Gödöllő Municipal
 Museum, Gödöllő)

Jegyzetek

1. A budapesti kávéházak listája 1912-ből. *Budapesti Negyed*, 12–13 (1996/2–3), <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00001/lista.htm>
2. „The study of the art and genius of Japan”. Ld. Philippe Burty: Japonism. *The Academy*, 8, no. 170 (7 August 1875), 150–151.
3. Buda Attila (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigetek I. Japánról szóló, magyar nyelvű ismertetések a kezdetektől 1869-ig*. Ráció Kiadó, Budapest, 2010; uő (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigetek II/1. Japánról szóló, magyar nyelvű források 1870-től a japán–kínai háborúig*. Ráció Kiadó, Budapest, 2012; uő (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigetek II/2. Japánról szóló, magyar nyelvű források 1896-tól az első világháború végéig*. Ráció Kiadó, Budapest, 2014; uő (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigetek III. Japánban járt magyar utazók beszámolóí az első világháború végéig*. Ráció Kiadó, Budapest, 2014.
4. Relle Pál: Nipponizmus. *Aurora*, 1911/1, 23–27.
5. *Le Japon Artistique. Documents d'art et d'industrie réumis*, Siegfried Bing, Párizs, 1888–1891; Thomas W. Cutler: *A Grammar of Japanese Ornament and Design*. B.T. Batsford, London, 1880; Kelemen Géza: *A mikádó országa*. Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai), Budapest, 1901.
6. Lejpnik L. Nándor: A japánok és az európai művészet. *Művészet*, 1905/1, 18–24.
7. A magyar japonizmusról és annak kutatásáról bővebben ld. Gellér Katalin – Dénes Mirjam: *Japonizmus a magyar művészetben / Japonisme in Hungarian Art*. Szerk. Dénes Mirjam – Fajcsák Györgyi – Fertőszögi Péter – Marosvölgyi Gábor, Kovács Gábor Művészeti Alapítvány, Budapest, 2017.

Faragó Ödön: Állvány /
Ödön Faragó: Stand
 [1900–1910] kőrisfa,
 sárgaréz borítás
 (Iparművészeti
 Múzeum, Budapest) /
 ash, brass covering
 (Museum of Applied
 Arts, Budapest)

Egy jelmeztervező másik élete

Witz Éva hímes tojásai – húsvéti kiállítás a Nagytétényi Kastélyban

→ **Witz Éva: Szecessziós imádatom, hímes tojás / Éva Witz: I Love Art-Nouveau. Painted Easter Egg**
1979–2003 között
(Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

Witz Éva: A szultán kertje, hímes tojás / Éva Witz: The Sultan's Garden. Painted Easter Egg
1979–2003 között
(Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

■ Napjaink retró-korszakában a nosztalgizáló felnőttek mellett a gyermekeknek is érdemes olykor megtekinteni egy-egy filmet az 1960-as, 70-es évekből. Az idősebbek emlékezetében még felidéződik egy-egy emlékfoszlány, jelenet, színészi mozdulat, ám jószerevével számukra is ismeretlenek azok a közreműködők, akik a filmek berendezését megálmodták, a figurák öltözetét kitalálták. Többek között igazi „háttér-emberek” a jelmeztervezők is, mint Witz Éva (1931–2012) volt, aki rengeteg színházi előadás, játékfilm, tévéfilm munkatársaként egyebek mellett megálmodta a

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Habó, Öcsi! című film jelmezeit, az *Abigél* című tévéfilm szereplőinek ruháit. Witz Éva 1931-ben született, és ősszel lesz öt esztendeje, hogy eltávozott közülünk, szeretett férje, Drégely László (1932–1990) festőművész után, akinek életművét mindvégig kegyelettel ápolta.¹

Minthogy Witz Évában megvolt a fogékonyság a titokzatos dolgok iránt, s egyúttal a művészi alázat és képzelet is, ezért annyira talán nem meglepő, hogy művészi tojásfestéssel, ezzel a szokatlan és jelmeztervezői munkásságától oly távoli alkotóterülettel kez-

dett foglalkozni. Saját feljegyzése szerint tojásait 1979 és 2003 között festette. Mindaddig alkotott, amíg biztos volt a keze. Egy-egy tojás megfestése 20-24 órát vett igénybe, olykor ennél sokkal hosszabb időt is szánt rá. Összesen mintegy négyszáz darabot festett meg, főként tyúktojásokat, de előfordult, hogy nagyobb méretű lúdtojást is. Alaposan felvértezte magát még vegyészeti tudással is, amikor tojásfestésbe fogott. Rajzkészsége, gyakorlata megvolt, hároméves kora óta rajzolt, festett. A tojás felületét alaposan megtisztította, angol alapozót használt, s igen fontosnak tartotta, hogy mindig kitűnő, nyest- és cobolyszőr ecsettel dolgozzék.

Tojásai között van olyan, amit a dán királynő, s olyan, amit a vatikáni múzeumi gyűjtemény őriz, több alkotása külföldi magángyűjtőkhöz került. Műveinek

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

túlnyomó része azonban Magyarországon van, még életében gondoskodott a sorsukról. Egy tucat tojást a zengővárkonyi Míves Tojás Gyűjtemény mondhat a magáénak, 147 darabot az Iparművészeti Múzeumnak, mintegy kétszáz különleges művészi tojást pedig a Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézetnek adományozott. Utóbbi nemes gesztusának fő célja az volt, hogy a beteg gyermekek – gyönyörködve a tojások szépségében – igazi művészi élményben részesüljenek, s lelkileg feltöltődve könnyebben viseljék el azokat a testi és lelki fájdalmakat, amelyekkel a betegség együtt jár.

A tojás végtelen, nincs se eleje, se vége; ősi kultikus szimbólum, a mindenség kiindulópontja: számos teremtésmítosz tojásból eredeztette a világot. A megújuló természet jelképe is, amely a tavaszünnepekhez

Witz Éva:
Falusi szerelmi
vallomás, hímes tojás /
Éva Witz: Rural
Confession of Love.
Painted Easter Egg
1979–2003 között
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

←
Witz Éva: Pávaszem,
hímes tojás /
Éva Witz: Peacock.
Painted Easter Egg
1979–2003 között
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

Witz Éva:
Törökös cukorkásdoboz,
hímés tojás /
Éva Witz:
Turkish Candy Box.
Painted Easter Egg
1979–2003 között
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

bok, gondoljunk csak a cári udvari ékszerész, Peter Carl Fabergé pazar ötvösremekeire.

Nyugat-Európában, különösen német földön, évtizedek óta igen népszerű és elterjedt, hogy kortárs művészek festenek tojást. Több kiállítás, rendezvény van, ahol az alkotók bemutatják különleges művészi tojásaikat. Magyarországon ez kevésbé ismert,² bár Witz Évának ebben úttörő szerepe volt, s ő is részt vett több külföldi vásáron, ahonnan tojásai külföldi műgyűjtőkhöz kerültek.

Mi jellemzi Witz Éva tojásfestő művészetét? Pár szóval igen nehéz jellemezni, annyira egyéni. Hagyta, hogy elragadja a fantázia, megihlessen a környezet, hasson rá annak sokrétűsége, sokfélesége: legyen az akár egy motívum, egy stílus vagy egy tárgy. Amit meglátott vagy megismert, szinte minden megihlette,

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

→
Witz Éva:
Angol nénikék
teadélutánja,
hímés tojás /
Éva Witz:
Aunties' Afternoon Tea.
Painted Easter Egg
1979–2003 között
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

és a termékenységvarázslásokhoz kötődött. A húsvéti tojás a kereszténység legnagyobb tavasi ünnepéhez kapcsolódik, s a vallásos szimbolikában a feltámadt Krisztus jelképe: a tojásból élet sarjad, miként Krisztus feltámadt sziklásírjából. A festett tojás kultuszában egyaránt megnyilvánul a mély hit és a boldog gyermekiesség, hiszen a gyermekeket a keresztszüleik húsvétkor tojással ajándékozták meg.

A hímés tojás festése húsvétkor általános népi szokás: tradicionális kánon szerint, évszázados hagyományokat követ, nemzedékről nemzedékre öröklődik. Kevésbé ismert, hogy nemcsak a néphagyományban, hanem a polgári kultúrában is szerepet kapott a tojás: a változatosan díszített darabokat díszműárosok készítették. Az arisztokrácia tulajdonában pedig nagy becsben voltak az értékes anyagokból készült dara-

a biedermeiertől kezdve a szecesszió át Friedensreich Hundertwasser művészetéig, a keleti és népi díszítőkincs, egy-egy szőnyeg különleges textúrájától barátnője lábtörlőjéig. Nyitott szemmel járt, mindent átlénygített, és derűs lélekkel, szeretettel alkotott.

Tojásainak lényeges eleme a dekorativitás: felismerte, hogy az ívelt, határtalan felület nem igazán alkalmas figurális jelenetek megfestésére. Az utóbbi esetben óhatatlanul torzulnak a figurák, ami az egész látvány élvezetét ronthatja. Witz Éva született díszítőművész: a felületet ősi ösztönnel osztotta fel különböző részekre, tagolta kisebb egységekre, elemekre. A motívumok egymásba kapcsolódnak, a végtelenség nyugalmát keltik. A kompozíció teljes harmóniát sugall.

Műveinek nagy része geometrikus jellegű, ezeken az egyszerű motívumokat apró pettyekből, a pointillista festőkhöz hasonló ecsetkezeléssel alakította ki. A felület tagolásánál voltak vissza-visszatérő bevált mintái: a legkedveltebb a stilizáltpávaszem-motívum, de gyakran rombuszokból, deltákból, apró kazettákból, medaillonokból tevődik össze a díszítmény, amely kétszer, háromszor, négyszer is megismétlődhet a felületen, élénk színekben. Többszörösen tagolja a felszínt, telis-tele apró pontokkal, miniatűr vegetációval. Mindez azonban nagy ritkán természetű, valóságos, sokkal inkább dekoratív, stilizált.

A geometrikus elemek mellett különféle ornamentek, kitalált díszítmények tűnnek fel, olykor pedig a teljes felületet befutják a kanyargó vonalstruktúrák. A színek káprázatosak: az egzotikus, török, indiai, perzsa világot megidéző darabjain általában uralkodik az aranyozás, akár folyondárként, akár pettyezetve, de előfordul alapszínként is. Vissza-visszatérő kedvelt két korszaka a nosztalgiával megidézett biedermeier és a szecesszió. Mindkét időszakra jellemző volt a virágkultusz: a reformkor szerény, apró virágai, illetve az art nouveau kecsesen hajladozó indái több „tojás-kán” – ahogy Witz Éva nevezte szeretett darabjait – visszatérnek.

Tojásai között külön csoportot alkotnak a virágos és a népművészeti ihletésű darabok. A tavaszi virágokat könnyed természetességgel festette meg, mintha

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Witz Éva: Szerelmem, Bizánc, hímes tojás /
Éva Witz: Byzantium, My Love. Painted Easter Egg**
1979–2003 között (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003 (Museum of Applied Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

csak éppen most nyílnának ki, s a hajnali harmat permetezte volna be őket. Gyakoriak a tulipánok, akár kis csokrocskákban, akár elszórtan a tojások felületén. A virágokat olykor apró kis szívecskékkel komponálta egybe, koszorúkkal fogta össze. Különlégesek azok a kompozíciók, amelyeken a tojást keresztülszelik, körülölelik a dekoratív, virágos ornamentek. A finom, könnyed művek mellett erőteljesek, markánsak a népi díszítőművészetre emlékeztető rusztikus darabok vagy a virágokból komponált, általa *Falusi szerelmi*

**Witz Éva: Koszorúzott
koszorú, hímes tojás /
Éva Witz:
Wreath Wreathed.
Painted Easter Egg**
1979–2003 között
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
between 1979–2003
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[6,5x4,5x4,5 cm]

Fotó: Soltészné Haranghly Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

*vallomás*nak nevezett kompozíciók. Harsány alkotásai az élet örömeiről tanúskodnak. A népművészet hatását idézik a matyó vagy éppen az erdélyi motívumok, de előfordul díszítmény a habánok művészetéből is. Witz Éva kedvelte a fehér és kék színvilágot, apró virágocskákkal, amidőn tulajdonképpen az egykori képfestők munkáját folytatta tovább.

„Tojáskaírnak” nevet is adott, s az Iparművészeti Múzeumnak adományozott 147 darabról külön feljegyzést készített, amikor 2005. március 7-én átadta őket az intézménynek. Ezekből nemcsak a technikai alaposság, a széles körű művészeti és népművészeti kulturális érdeklődés, hanem mély humánus, játékos, derű is sugárzik – amit egyébként alkotásai közvetítenek. E leírások, a tojások látványához hasonlóan, rendkívül élvezetesek. Az elnevezések kedvesek,

bájosak, hiszen van köztük *Törökös cukorkásdoboznak* hívott, illetve *Angol nénikék teadélutánja* elnevezésű tojás is. Az utóbbit a legapróbb pettyek díszítik, amit valaha a művész pingált. Elnevezései költőiek, fantáziadúsak. Vall arról is, melyik a legkedvesebb tojása: az öt napig festett *Szerelmem*, *Bizánc*, és melyik az, amelyik a legnehezebb munkája volt: a *Koszorúzott koszorú* – egymásba kapcsolódó íveivel.

Noha azt szokták mondani, hasonlít, mint egyik tojás a másikra, Witz Éva tojásai kivételek és kivételesek: ezúttal azt mondhatjuk, őnála nincs két egyforma tojás. A Nagytétényi Kastélyban látható, Witz Éva emlékére rendezett kiállítás a festett művészi tojások mellett ízelítőt ad az alkotó jelmezterveiből is.

HORVÁTH HILDA
művészettörténész

(Witz Éva hímes tojásai. Egy jelmeztervező másik élete. Iparművészeti Múzeum – Nagytétényi Kastély, Budapest, 2017. április 8. – május 7.)

Jegyzetek

1. Witz Éva életéről röviden: Felmenői Erdélyből származtak, ahonnan a trianoni döntés után Magyarországra menekültek. Witz Éva a Ranolder Intézetben, majd a Magyar Iparművészeti Főiskola jelmeztervező szakán tanult (1949–1954). Munkája révén több helyütt dolgozott, többek között a Pannónia Filmstúdióban, a József Attila Színházban, a Magyar Televíziónál. Például a *Bors* (1968), a *Pix: kalandjai* (1972) televíziós sorozatok jelmeztervezője volt. Különösen szenvedéllyel tervezett néptáncsoportoknak, ám grafikusként, illusztrátorként is tevékenykedett. Munkáját több ízben díjazták, a hazai kitüntetések (mint a Balázs Béla-díj 1986-ban) mellett több alkalommal részesült nemzetközi elismerésekben (1964-ben: Cannes-i Filmfesztivál Technikai Díja, megosztva; 1965-ben: Dijon, Charles Cross Akadémia fődíja, megosztva; 1976-ban: Toronto, Televíziós Filmek Világfesztiváljának fődíja). Köszönöm Marosi Eszter művészettörténésznek, hogy felhívta figyelmemet Radnai József cikkére (Egy művészasszony élete. *A Mi Múzeumunk*, 2002. május), amely további fontos és érdekes részleteket közöl a művész személyiségéről, munkásságáról és családjáról.
2. 2015 tavaszán az Iparművészeti Múzeum Nagytétényi Kastélyában többek között Sárváry Katalin Munkácsy Mihály-díjas textilművész hímes tojásából rendezett kiállítást Veress Kinga művészettörténész.

Az üveg SZAK-MA

A Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium kiállítása a FISE Galériában

■ A kiállítás a Kisképző üvegműves szakosztályának életébe nyújtott betekintést az elmúlt tizenöt év munkái alapján. A válogatás célja az volt, hogy lehetőleg teljes képet adjon a képzés jelenlegi irányáról. Az üvegművészet Magyarországon a nagyközönség számára viszonylag ismeretlen terület, bár magyar művészek jelentős nemzetközi sikereket érnek el külföldön.

A kiállítást Buczkó György üvegművész, „élő glaszikus” nyitotta meg. Korábban ő is az iskola tanára volt, beszédében többször utalt az üveg szakon töltött éveire. 1984-ben első intézkedéseként leszereltette a csengőt a teremben, mondván: *A gondolkodásból nem lehet kicsengetni!* Ez a hozzáállás most is jellemző

az iskolára, az alkotófolyamat valóban nem osztható negyvenöt perces szakaszokra. A szabadság, hogy a diák maga oszthatja be idejét, energiáit és figyelmét, egyfajta érettséget, önállóságot feltételez. Buczkó György egy másik fontos gondolata a tervezési folyamat végén megjelenő tárgyról szólt. A nyolcvanas években a szakon tanulók számára egy Ludwig Mies van der Rohétól származó idézetet függesztett ki: *„A forma nem munkánk célja, hanem eredménye.”* Minden diákját arra tanította, hogy ne öncélúan tervezzen formát, a felmerülő kérdések összességére adott válasz legyen maga a tárgy. Megnyitóbeszédének végén megfogalmazta, hogy az üvegtárgy vagy -szobor ak-

Doktor Melinda:
Parfümösüvegek /
Melinda Doktor:
Perfume Glasses
[2016] *színezett,*
formába fúvott üveg /
coloured glass,
mold-blown

Fotó: Doktor Melinda

→
Révész Nikolett:
Ufo-palack (balra) és
Gerstenkorn Amália:
Kiöntő (jobbra) /
Nikolett Révész:
Ufo Bottle (left) and
Amália Gerstenkorn:
Pitcher (right)
 [2016] *szabadon*
fúvott üveg /
blown glass

kor jó, ha semmilyen más anyagból nem lehetne a kívánt hatást elérni. A mű teljessége csak a fény és az átlátszóság révén bontakozik ki. Egy bronzszoborról képet alkothatunk magunknak bekötött szemmel, tapintással is, de az üveg csak a látás útján mutatkozik meg teljes valójában.

A Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium üveg szakát Báthory Júlia, európai hírű üvegművész alapította 1952-ben. Célja szerint egyrészt a magyar üvegipar számára képzett üvegyári rajzolókat, forma- és dekortervezés oktatásával, másrészt az üvegművészet területén szerzett saját szakmai és művészi tapasztalatait adta tovább. Vida Zsuzsa 1969-ben, Báthory Júlia szellemében kezdett tanítani, majd négy évtizedig fémjelezte az üveg szak munkáját, meg-megújítva azt. A nyolcvanas években több üvegművész is dolgozott mellette, Buczkó György, S'igmond Géza, majd a későbbiekben az újabb generációból Polyák János, Pattantyús Gergely és a jelenleg is tanító Borkovics Péter, Bihari Kristóf, Wölfinger Barnabás és e sorok írója. A műhelymunkát több technológus tanár is segítette: Urbán Ferenc, Turák Károly, Sipos Balázs és Kátai Miklós.

A hazai üvegipar összeomlása és a változó szakmai és társadalmi környezet megkívánta az oktatás újra-gondolását, ezért az intézmény tovább szélesítette az üveg szak repertoárját. A jelenlegi oktatási rendszerben öt év áll rendelkezésünkre, amely időtartam alatt a szakmai és művészi alapok elsajátításán túl tárgytervezéssel, az üveg építészeti alkalmazásaival és autonóm művek létrehozásával foglalkozunk. Igyekszünk

Fotó: Doktor Melinda

a nálunk végzett diákokat a szakma széles spektrumával megismertetni, és felkészíteni őket a kor kihívásaira.

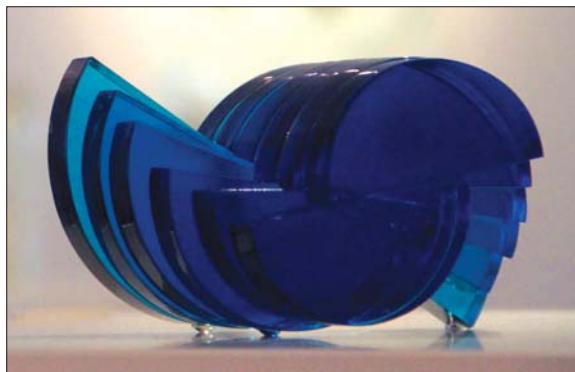
A fúvott üveg tervezése és kivitelezése leginkább ipari háttérrel képzelhető el, ezért sajnálatos módon

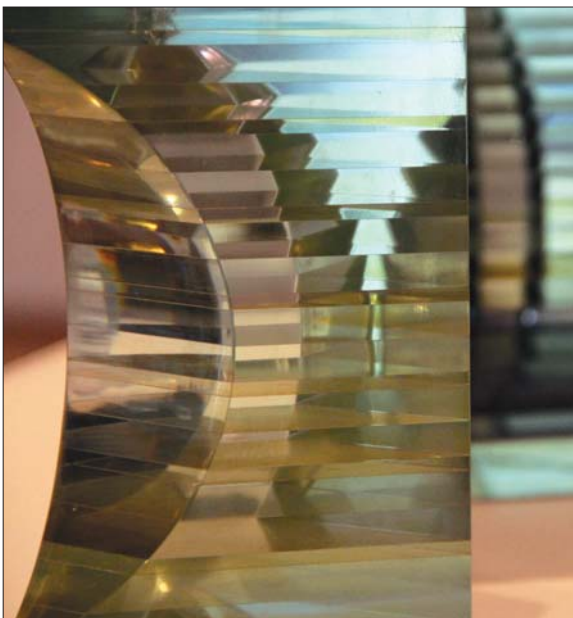
Fotó: Doktor Melinda

→
László Hajnalka:
Plasztikus kompozíció /
Hajnalka László:
Plastic Composition
 [2003] *rogyasztott,*
csiszolt, ragasztott
üveg / slumped,
grinded, glued glass

Dávida Míra:
Geometrikus forma,
tanulmány /
Míra Dávida:
Geometric Form. Study
 [2015] *csiszolt síküveg,*
ragasztott /
grinded, polished,
laminated glass

Fotó: Doktor Melinda

**Ábel Tamás: Formatanulmány-sorozat (és részlet) /
Tamás Ábel: Form study series (and detail)**
[2010] *ragasztott síküveg, csiszolt /
laminated glass, grinded, polished*

kissé vesztt a jelentőségéből. Ettől függetlenül továbbra is az oktatás részét képezi, de kevésbé irányul a gyári sorozatgyártásra, inkább az egyedi ötletek megvalósítása, az anyaggal való játékos kísérletezés a cél.

A tárgytervezés területén a fúvott üvegen kívül más technikákat is alkalmazunk: üvegrogyasztást, öntést (casting), homokfúvást, ragasztást, csiszolást, festést és ólmozást. Egyszerűbb feladatokon keresztül ismerik meg a diákok az alapvető megmunkálási módszereket – az első évben marokkővet, üvegtéglát csiszolnak, üvegpecséteket készítenek, egyszerűbb grafikai tervezési feladatokat oldanak meg. A következő években egyre összetettebb problémákkal találkoznak, mintázott formákat öntenek üvegből, bonyolult ragasztott és csiszolt geometriai testeket készítenek, tálalóedényeket, díjakat terveznek és kiviteleznek. Megismerkednek az üvegfestés és -ólmozás hagyományos technikájával, és adaptálják modern üvegekpek létrehozására. A negyedik-ötödik évben már az építészeti üveg is megjelenik a tanmenetben, térelválasztókat, ablakokat terveznek és modell vagy részlet formájában el is készítik. Autonóm műveket is létrehozhatnak, rendszeresen készülnek plasztikák valamilyen adott vagy szabadon választott témára. A szigorúan vett oktatási anyagon belül a diákok fantáziája és kísérletezőkedve is tág teret kap, az összes rendelkezésükre álló technikát szabadon kombinálhatják, akár új módszereket is kipróbálhatnak. Annak elle-

**Suhajda Viktória:
Vázák (az előtérben) és
Mihály Eszter: „Kicsit
más” poharak
(a háttérben) / Viktória
Suhajda: Vases (in the
foreground) and Eszter
Mihály: ‘Somewhat
Different’. Glasses
(in the background)**
[2016, 2012] *fúvott,
csiszolt üveg / blown,
grinded, polished glass*

Dányi Erik: Természeti forma, tanulmány (balra) és Varga Levente: Természeti forma, tanulmány (jobbra) / Erik Dányi: Natural Form. Study (left) and Levente Varga: Natural Form. Study (right)

[2016] *formába olvasztott, csiszolt üveg / cast, grinded, polished glass*

Németh Nóra: Transzformációk / Nóra Németh: Transformations
[2010] *formába olvasztott, csiszolt, polírozott, ragasztott üveg / cast, grinded, polished, glued glass*

nére, hogy egy évfolyamon belül mindenki azonos feladatot kap, ahány ember, annyiféle megoldás születik, a felmerülő ötleteket támogatjuk és segítjük a megvalósulásig.

A negyedik évben érettségizők még egy szakmai

évet tölthetnek az iskolában, amelyet végül üvegműves szakképesítéssel hagyhatnak el. A továbbtanulás enélkül is lehetséges, aki egyetemen folytatná, érettségi után felvételizhet. Sokan választják mégis az ötödik évet, részben a képesítés megszerzése miatt, részben mert a Kisképző nemcsak szakmai szempontból, de emberileg is rendkívüli közeg, hagyományosan jó légkörrel és tanárokkal.

Végzett diákjaink néha teljesen más területen folytatják tanulmányaikat, vagy autonóm művészi pályára lépnek, de például restaurátor, díszlettervező, formatervező is válik belőlük. Tulajdonképpen mindegy is, hogy mit választanak hivatásuknak, a tervezői gondolkodásmód, a problémamegoldás képessége, a manuális munka elsajátítása olyan érték, amit az élet bármely területén kamatoztathatnak. Szeretnénk ugyanakkor, ha a nemzetközileg ismert és elismert magyar üvegművészek nyomdokain haladva egyre több fiatal választaná ezt a fantasztikus, semmihez sem fogható anyagot művészeté tárgyául.

KECSKÉS KRISZTINA
üvegművész, szaktanár

(Az üveg SZAK-MA. FISE Galéria, Budapest, 2017. február 28. – március 17.)

Handmade a designban

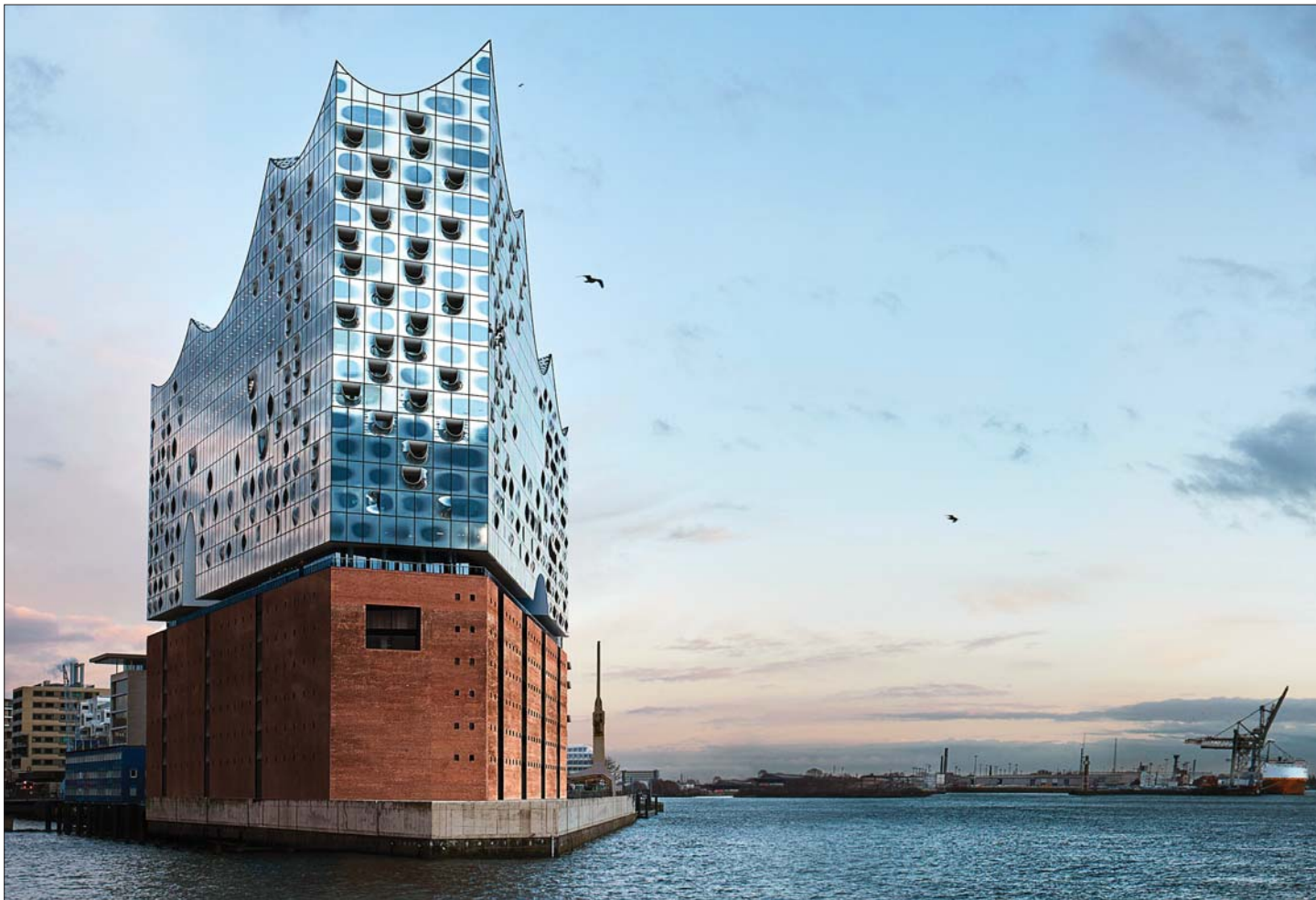
Portrévázlat Stefan Diez designerről

■ 2017. január 11-én ünnepi koncerttel nyitotta meg kapuit Hamburg új nevezetessége, a kikötő valaha legnagyobb raktárának helyén emelt *Elbphilharmonie*.

A világhírű svájci iroda, a Herzog & de Meuron tervezte épületben két hangversenyterem kapott helyet. Rámpás mozgólépcsőn megközelíthető impozáns kö-

A hamburgi Elbphilharmonie. Terv: Herzog & de Meuron / The Elbphilharmonie concert hall in Hamburg, designed by Herzog & de Meuron

A hamburgi Elbphilharmonie. Terv: Herzog & de Meuron / The Elbphilharmonie concert hall in Hamburg, designed by Herzog & de Meuron

zösségi tereinek belsőépítészeti kialakításában és berendezésében a kortárs design nevezetes kísérleti műhelye, az e15 vitt aktív szerepet Stefan Diez *Houdini székeivel*. Alkotójuknak alig néhány nappal később – a nemzetközi bútorvásárra időzítve – nyílt életművét áttekintő reprezentatív kiállítása *Full House* címmel a kölni iparművészeti múzeumban (Museum für Angewandte Kunst Köln, MAKK).

Stefan Diez gyors karriert tudhat magáénak: tizenöt év alatt emelkedett a világ élvonalbeli tervezőinek sorába. 1971-ben született, négygenerációs asztalos-

família sarjaként. Maga is kitanulta e mesterséget, mielőtt beiratkozott a stuttgarti művészeti akadémiára, ahol 2002-ben szerzett diplomát. Már tanulmányai idején bekapcsolódott a jelenkori német formatervezés két nagysága: előbb tanára, Richard Sapper, majd a nála alig néhány évvel idősebb Konstantin Grcic irodájának munkájába. Az ott szerzett tapasztalatok birtokában alapított 2003-ban Münchenben saját stúdiót.

Mindkét mestere nagy hatást gyakorolt rá azzal, hogy erős szálakkal kötődnek a német design legjobb

hagyományaihoz. Ezek két iskolára – a Bauhausra, majd a szellemi örökébe lépő Hochschule für Gestaltung Ulm háború utáni tevékenységére – nyúlnak vissza. Programjukat összegző jelszavuk – a legjobb design a legkevesebb design – Dieter Ramstól származik. Az elmúlt évtizedekben – a posztmodern design látványorientált produktumai mögött – ez a purista esztétika háttérbe szorult, újabban azonban feléledni látszik. Nem csak a hamburgi hangversenyterem szőfukarsága, nem egyszerűen a mesterei nyomába szegődő Stefan Diez minimalizmusa tanúskodik róla; az

idei kölni bútorvásár korábbiakhoz képest konzolidált-visszafogott összképe is azt mutatta, hogy a design világában szemléleti fordulat előjelei érzékelhetők.

Szó sincs azonban arról, mintha – maradjunk csak témánknál – Stefan Diez visszatért volna a háború utáni formatervezésnek a nagy példányszámmal olcsó és triviálisan egyszerű termékeket preferáló felfogásához. Tárgyainak minden díszítéstől mentes, sallangtalan látványa – bútorok és lámpák, elektromos háztartási készülékek és porcelánedények, bőröndök és táskák egyaránt akadnak köztük – megtévesztő. Ezek

→

Stefan Diez Full House című kiállítása (részlet) / Stefan Diez's exhibition Full House (exhibition photo)

[Museum für Angewandte Kunst, Köln, 2017]

Stefan Diez Houdini székei a hamburgi Elbphilharmonie hangversenytermének előcsarnokában / 'Houdini' chairs by Stefan Diez in the lounge of the Elbphilharmonie concert hall in Hamburg

ugyanis nem hagyományos tömegtermékek. Egy új világ hívta őket életre, a posztindusztriális kor, amelynek a tervezőtevékenységre gyakorolt hatására újra meg újra visszatérnek a kiállítás vaskos katalógusának szerzői.

Abban a beszélgetésben, amelyet Robert Thiemann, a *Frame* design- és építészeti folyóirat főszerkesztője folytatott Diezzel és Gricccsel, Gricic nyomtatékkal hívja fel a figyelmet a szakmájukra gyakorolt „legnagyobb változásra”. Ez szerinte abban áll, hogy ma – úgymond – nem „általában” tervezünk,

Stefan Diez: Soba variálható bambuszrendszer (modell – részlet) / Stefan Diez: 'Soba' variable bamboo collection. Model (detail)

[2015]

hanem „különböző tárgyakat, különböző embereknek, akiknek a szükségletei is különbözőek”. A körülmények is alapvetően megváltoztak. A tervező nem holmi magános alkotó; a globális és digitális világban egy közös nyelvet beszélő kollektíva vezetője. Irodája pedig kísérleti laboratórium és egyúttal kivitelező – többek között 3D CAD szoftverrel felszerelt, up-to-date anyagokkal dolgozó és ultramodern gépekkel felszerelt – műhely. Nem a craft támad fel tehát, hanem a handmade és design találkozásából merőben újfajta – high-techre alapozó – tervezőtevékenység nyer teret. A paradigmaváltás – olvashatjuk más helyen – a teljes automatizálás és a do-it-yourself korábban elképzelhetetlen szimbiózisával jár. Eredményeképp parciális igényekre és körülményekre reflektáló, ugyanakkor technológiai és esztétikai értelemben egyaránt élenjáró minőségű, experimentális szériaprojektumok jönnek létre az ezekre fogékony világcégek

Stefan Diez:
Leo szék (e15) /
Stefan Diez:
'Leo' chair (e15)
[2010]

(Diez esetében a londoni Wrong, a német Wilkhahn, a Vorwerk és a Rosenthal vagy az olasz Emu) megrendelésére.

Jelen modell érvényét hitelesíti Diez elképesztően gazdag munkássága és vele a kiállítás, amely valóban *Tele ház*. Címéhez híven megtölti a múzeum háromszintes terét, miközben ez a pókerben bevett kifejezés a legjobb játékosokra jellemző kockázatvállalással a sikerességnek az élet más területén szintén hathatós komponensére is utal. Vegyük csak a frankenbergi Thonetnek tervezett székcsaládot (karos és magas változat is akad közte). Miként híres elődje, a 14-es számú darab, alig néhány elemből áll. Ezekből azonban – főként a gyöngéden hullámos ülőlappal – alkotjuk merőben eredeti látványt nyújtó olyan konstrukciót létre, amely kizárólag a marás, a plywood és a ragasztás legkorszerűbb módszereinek köszönheti létét.

A tervezőtevékenység részévé váló technológiai innovációról, a katalógus dokumentumfotói és rajzai

←
Stefan Diez: Rope
Trick lámpa (részlet –
Wrong.London) /
Stefan Diez: 'Rope
Trick' lamp, detail
(Wrong.London)
[2015]

Stefan Diez: Houdini és Leo székek (e15) / Stefan Diez: 'Houdini' and 'Leo' chairs (e15)
[2011]

→
Stefan Diez: 404 F (Thonet) / Stefan Diez: '404 F' (Thonet)
[2007]

Stefan Diez: Houdini szék (e15) / Stefan Diez: 'Houdini' chair (e15)
[2009]

Stefan Diez:
404 H család (Thonet) /
Stefan Diez:
'404 H' family (Thonet)
[2007]

mellett, a kiállítás bútorainak félkész – a kivitelezés folyamatát szemléltető – modelljei tanúskodnak. Igazán meggyőzők persze maguk a termékek: a papír anyagszerűségét érzékeltető táska (a Tyvek névre hallgató szintetikus anyagból), a lézerrel vágott színes alumíniumlapokból kézzel stancolt perforáció mentén hajtogatott ülőke, avagy a 25 részes porcelán edénykészlet, amelynek a Diez-stúdióban egyedileg mintázott gipszmodelljét a négyszáz éves múltra visszatekintő Itariban egy japán mester adaptálta sorozatgyártásra. Ugyancsak e sorba kívánkozik a magyar származású amerikai illuzionistáról elnevezett *Houdini*

szék. Akár varázslatnak is tekinthető ugyanis, hogy csavar, szögek híján sikerült a lehetetlen: az öt munkatengelyes CNC-marógép által kialakított láthatatlan bordák révén pár milliméteres rétegelt lemezek összeenyvezésével szilárd bútort alkotni.

VADAS JÓZSEF
művészettörténész

(Full House. Design by Stefan Diez. Museum für Angewandte Kunst, Köln, 2017. január 17. – június 11.)

A fotókat a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

Bolla Zoltán: A magyar art deco építészet I.

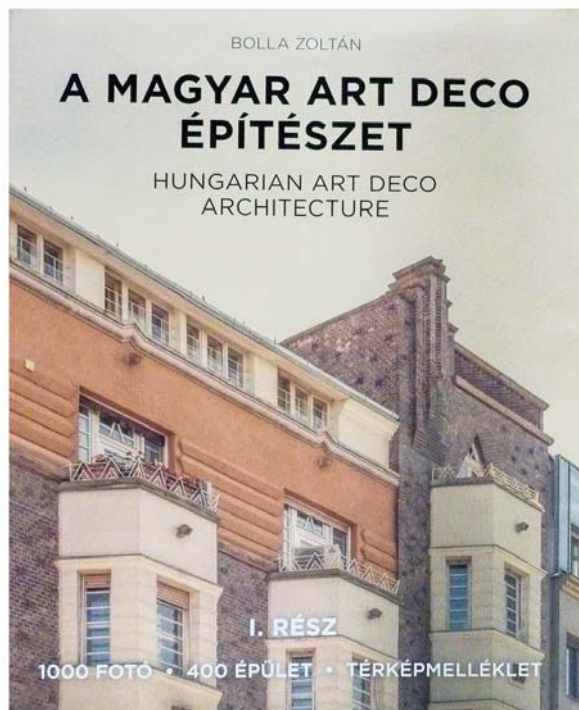
Fotó: Bolla Zoltán

Martonosi Baráth Lajos: Bertalan-udvar társasház, Budapest XI., Bertalan Lajos utca 21. / Lajos Martonosi Baráth: Bertalan Court apartment house. 21 Bertalan Lajos St., Budapest, XI [1931]

■ Tavaly karácsony előtt jelent meg egy mutatós és tartalmas kötet a hazai art deco építészeiről. Szerzője, Bolla Zoltán 2010 óta foglalkozik ezzel a témával. Az egész ország területéről gyűjtött és külföldi párhuzamokkal kiegészített anyagot előbb képgyűjteményként tette fel az internetre, majd egy közösségi portálon nyitott *Budapest Art Deco* címen igen népszerű oldalt. A könyv támogatás hiányában először e-könyvként készült el, nyomtatásban most is csak az első fele jelent meg, mégis csaknem háromszáz oldalas, ezer fényképpel illusztrált kötetet tarthatunk a kezünkben. Az art decóról szóló tanulmány után nyolcvannalok építész, illetve építészpáros munkái következnek az ábécé szerint sorba szedve, végül ráadásként magyar építészek külföldi alkotásainak listáját kapjuk. Az építészek katalógusában rövid összefoglalót találunk életrajzi adatokkal, a művek pontos helyével, címével (kivéve ahol a személyiségi jogok mai furcsa

szabályozása ezt lehetetlenné teszi) és dátumaival. A bevezetőt és a katalógust is rengeteg – a témához illően túlnyomórészt színes – fénykép illusztrálja, a szerző saját, jó minőségű felvételei. Az összképek mellett sok külső és belső részletet láthatunk, melyek nélkülözhetetlenek egy olyan stílus bemutatásakor, amelyben a díszítés, a dekorativitás meghatározó szerepet játszik. Sokak számára vonzó stílusról és új adatokban, képekben bővelkedő kiadványról van szó. Nem csoda tehát, hogy a magyar art deco építészet „első színes albumának” – ahogyan az ismertetések üdvözlözték a könyvet – limitált példányait gyorsan elkapták, utánnomásra volt szükség.

Az elismeréshez szívesen csatlakozom, mert – ugyan az art deco építészeiről korábban is jelentek meg tanulmányok – valóban ez az első, teljességre törekvő

itthoni összefoglalása az irányzatnak. Alapos munkáról van szó, ami annál is értékesebb, mert a szerző nem szakember, sem építész, sem művészettörténeti végzettsége nincs. A téma iránti érdeklődéstől, sőt szeretettől vezérelve vette nyakába az egész országot, hogy a legeldugottabb településekről is gyűjtsön anyagot. Ez a jóféle megszállottság különösen méltányolandó ott, ahol az építészeti topográfiák készítése évtizedek óta meglehetősen vontatottan halad. Bolla hat év alatt egyedül felkutatta a választott téma – bizvást kijelenthetjük teljes – anyagát és körültekintően feldolgozta. A most megjelent kötetben alkotók szerint, az e-könyv második részében (a jövőre második kötetben) topografikusan és épülettípusok szerint, kiegészítve az iparművészeti jellegű alkotásokkal.

A szakmabeliek gyanakodva szokták fogadni a laikusok publikációit. Hadd nyugtassam meg a kollégákat, hogy Bolla Zoltán alapossága az adatok helyszíni és levéltári begyűjtésében nem marad el a szakemberekétől, s a könyv bibliográfiája tanúsítja, hogy jól ismeri a hazai és nemzetközi szakirodalmat, mind a korabeli, mind a referáló, összefoglaló publikációkat. Az európai és amerikai art deco annyi példáját tanulmányozta, hogy egyes motívumok forrását, analógiáját pontosabban, meggyőzőbben jelöli meg, mint bárki más korábban. Gyűjtésének külön értéke, hogy nem áll meg az ismert építészeknél, számontartja a második és harmadvonalba tartozókat, a tervezéssel is foglalkozó építőmestereket, sőt, a külvárosok és falvak név szerint végképp nem azonosítható pallérjainak munkáit. Olyan anyagot mutat fel, mely alapján nagyszerűen követhetjük a formák vándorlását a nagyvárosi közegekből (sőt, a külföldi előképektől) a kisebb vidéki településekig, igazolhatjuk a felsőbb osztályoktól a népig „lesüllyedt kultúrjavak” elméletét, vagy a divat mindenhol érvényesülő erejét. E széles merítés persze komoly feladat elé állítja a kutatót, hiszen azokról az építőkről, akik nem szerepelnek a lexikonokban, igen nehéz még a legalapvetőbb életrajzi adatokat is megszerezni, ahogyan nehézségekbe ütközik a kevésbé ismert vidéki épületek levéltári kutatása is. Elképzelhető, hogy éppen a könyv hatására jelentkeznek majd azok, akik segíteni tudnak a hiányok betöltésében.

Úgy érzem, Bolla Zoltán inkább az igényes nagyközönségnek szánta könyvét, mint a szakmának. Ez abból is érződik, hogy miközben Gerle János nagy századfordulós könyvének a felépítését követi, az építészetre és műveikre vonatkozó forrásokat – vele ellentétben – nem adja meg. Ugyancsak eltér a történetek módszerétől, amikor az art deco fogalmát körüljáró bevezető tanulmányban nem hivatkozik hazai szerzők korábbi fontos tanulmányaira (itt különösen fájó hiány Kiss Éva 1985-ös kiállítási katalógusának szövege, illetve a 2012-es *Art deco és modernizmus* kiállítás könyv méretű, Horányi Éva által szerkesztett katalógusának kitűnő írásai), pedig a bevezető legáltalább annyira szól iparművészetről, mint építészetről. Általában, a szövegből nehezen állapítható meg, mi átvett gondolat és mi a saját állítása.

A legnagyobb gondot mégis abban látom, hogy nem definiálja az art deco építészeti fogalmát. Az art deco az iparművészetben is – ahol ez a stílus megszületett – nehéz körülhatárolni, különválasztani más létező stílusoktól (késő szecesszió, kubizmus, expresszionizmus, modern stb.). Az építészetben ez talán még nehezebb, mert sok szokatlan, dekoratív részlet kerülhet historizáló, szecessziós, neobarokk és modern épületekre, ettől még nem feltétlenül lesznek art deco alkotások. Sok esetben lehet vitatkozni, de vannak hely-

Pretsch János:
Transzformátorállomás,
Biatorbágy,
Viadukt utca 12. /
János Pretsch:
Transformer station.
12 Viadukt St.,
Biatorbágy
[1932]

Fotó: Bolla Zoltán

Almási Balogh Lóránd:
Budapest Székesfőváros
Tüdőbeteg-gondozó
Intézete, Budapest II.,
Tölgyfa utca 10. /
Lóránd Almási Balogh:
Budapest Metropolitan
Institute
of Pulmonology.
10 Tölgyfa St.,
Budapest, II
[1931]

Weisz Sándor:
Bérház, Budapest II.,
Margit körút 34. /
Sándor Weisz:
Tenement house.
34 Margit Bld.,
Budapest, II
[1929]

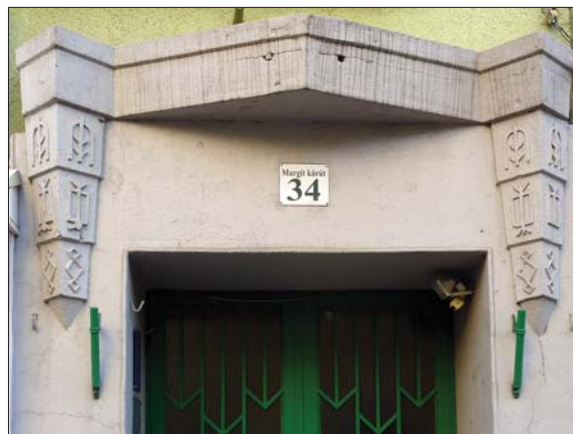
zetek, amikor építészettörténész énem tiltakozik egy-egy építész, épület besorolása ellen. Miért art deco Haász Gyula és Málnai Béla legmodernebb bérháza az Eötvös utcában vagy Medgyaszay István gödöllői műteremháza? Hogyan sorolhatók ide teljesen modern bérházak, csupán a kapu vasrácsa miatt, vagy az áramvonalas stílus számos példája, melyeken még ennyi dekoratív részlet sincs? Elfogadhatatlan számomra a modern mozgalom olyan kiemelkedő példáinak, mint a Budaörsi repülőtérnek, Ligeti Pál és Gerlőczy Gedeon bérházainak, Kaffka Péter, Révész Zoltán és mások családi házáinak art decová minősítése pusztán azért, mert íves vonalakat használnak. Fischer József forogna a sírjában, ha tudná, hogy Napraforgó utcai villája bekerült e könyvbe.

Nem szabad sok, art decót bemutató képes album hibájába esni, amelyek formai alapon a Bauhaus, a De Stijl vagy a szovjet konstruktivizmus műveit is magukéva teszik. Ha valami gyökeresen szemben áll egymással a 20. század művészetében, az éppen az avantgárd (a belőle kibontakozó modern építészettel) és az art deco. Nem a formák, hanem a mögöttük húzódó szándék, gondolkodásmód és ízlés miatt. Ez nem értékítélet, hanem ténymegállapítás. Közismert,

hogy a Bauhaus képviselői elleneztek, hogy eredményeik stílussá, divattá váljanak olyanok kezén, akik aprópénzre váltják kísérleteiket. Molnár Farkas a modern építészet eredményeit látta veszélyeztetve a felszínes utánczók „álmodern” építészetétől. A történeti szemlélet ma sokkal többet fogad el a modern mozgalom részeként, mint a szigorú elvektől vezérelt kortársak, az art deco azonban mai álláspontunk szerint inkább egy párhuzamos törekvés, melyben nem annyira a célszerűség, a funkcionalitás és a gazdaságosság a fő szempont, hanem a reprezentáció, a dekorativitás, a modern vagy tradicionális luxus, illetve annak látszata. Nádai Pál 1928-ban attól félt, hogy a „konstruktív építészet” halálra ítéli a hagyományos iparművészeti ágakat. Aggodalma alaptalannak bizonyult, mert a közönség és a tervezők nagy része ragaszkodott a „dísz, kényelem, egyéniség” vágyához. Ahogyan indirekt módon ez a könyv is bizonyítja: két háború közötti építészünkben a radikális modern a kisebbség, mely szinte eltűnik a nagyközönség számára is elfogadhatóvá, otthonossá tett, sokféle ízlésnek megfelelő, mérsékelt modern átlagban. Bolla Zoltán könyvének nagy értéke, hogy tömegében mutatja be ezt az átlagot, amely a korábbi építészettörténeti összefoglalásokból vagy teljesen kimaradt, vagy csak legjelesebb példái-val szerepelt.

FERKAI ANDRÁS
építészettörténész

(Ariton Kft., Budapest, 2016, 272 p.)

Hírek

■ **Pelso 2017 pályázat** – Róma útjai a témája az idei Kerámia és Gobelin Biennálénak. A műveket június 28-án és 29-én várják a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének székházában. (Budapest VI. ker., Andrassy út 6. I. em.) A pályázatra érkezett alkotásokat 2017. július 8. és szeptember 8. között mutatják be Keszthelyen a Balatoni Múzeumban.

■ **Bútor a plázson** – A Plázs Nyár Kft. pályázatot hirdetett strandon használatos bútor vagy bútorcsalád tervezésére. A pihenőbútorok, napozóágyak, székek, asztalok, árnyékolók terveit 2017. április 30-ig várják a SYMBOL címén: Budapest III. ker., Bécsi út 56.

■ **Budapesti csillagállás New Yorkban** – 2017. március 12-én avatták fel Manhattanben a Riverside parkban az 1956-os magyar forradalom emlékművét. Az 1928-ban emelt egész alakos Kossuth-szobor mellett helyezték el az alkotást, amelyen gránitko-

rongon acélszillagok mutatják az 1956. október 23-i budapesti csillagállást. Az emlékmű Nagy Tamás építész munkája, a 2012-es pályázatra érkezett 15 tervek közül választotta ki a zsűri.

■ **Alapkőletétel Makón** – Makovecz Imre terveinek megvalósítását 2,6 milliárd forinttal támogatja a kormány. Makón 2017. február 17-én helyezték el egyik tervének, a könyvtárnak az alapkövét. A jövő tavaszra elkészülő háromszintes épület felnőtt- és gyermekkönyvtári szekcióval, előadóteremmel, kutatószobával, klubhelyiséggel, számítógépes oktatóteremmel várja majd az olvasókat.

■ **Gém / GAMEkapocs II.** – A 4000 műtárgyból álló Antal-Lusztig-gyűjteményből válogatott képzőművészeti alkotásokat irodalmi, zenei párhuzamokkal és reflexiókkal kísérve mutatják be a MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központban. (Debrecen, Baltazár Dezső tér 1.) Az első összeállításához hasonlóan most is egyszerre kínál látni-, olvasni- és hallgatnivalót a tárlat 2017. február 11. és május 28. között.

Fotó: a művész jövőtárlatból

■ **Geometri/Geometry** címmel az ankarai Güler Sanat galériában 2017. március 17. és május 13. között rendeznek kiállítást Konok Tamás, Kónig Frigyes és Orosz István geometrikus munkáiból. Később Isztambulban is bemutatják a tárlatot. A képen Konok Tamás *Noir-ocre rouge* című munkája.

■ **A nagyberuházások éve** lesz a magyar kultúrában 2017. A tavalyi 52 milliárd forint után idén több mint 125 milliárd forint jut kulturális célokra: a Liget Budapest projekthez kötődő múzeumnegyed építkezéseire, valamint a Múzeumkert, az Operaház műhely- és raktárházaként működő Eiffel-csarnok és az Iparművészeti Múzeum megújítására.

■ **Arany János-emlékérmé** – A költő születésének 200. évfordulója tiszteletére érme-sorozatot bocsátott ki a Magyar Nemzeti Bank. Az 5000 forint névértékű aranyérmének – mely a világ legkisebb aranyérméje kategóriába tartozik – a hátoldalán Arany János Barabás Miklós metszete alapján készült fiatalkori ábrázolása, az előoldalán *Toldi*-idézet és a költő több jelentős művének címe látható. A 10 000 forint értékű ezüst- és a 2000 forint értékű színesfém érmén Stróbl Alajos Arany János-emlékművének Toldi Miklós-alakja (kép),

Fotó: ma.hu

hátlapján Arany János időkori, félalakos ábrázolása látható. A Király Vilmos által tervezett érmékből címetlenül csupán 5000 darab készülhet.

■ **Gőzhajózás-történelmi kiállítás** nyílt a Közlekedési Múzeum különleges műemlék kiállítóhelyén, a Vigadó téri Kossuth Múzeumhajón. Az új, állandó tárlat az 1913-ban eredetileg Ferenc Ferdinánd Főherceg névre keresztelt hajó születését és működését felelevenítve mutatja be a századforduló híres gőzhajóit.

■ **Helyzetek és karakterek** címmel Békés Rozi irodalmi illusztrációiból rendezett kiállítást a Petőfi Irodalmi Múzeum. A 2017. március 10-én nyílt tárlat szeptember 3-ig látogatható. (Budapest V. ker., Károlyi u. 16.)

■ **A World Press Photo** természetfotó kategóriájában harmadik díjat nyert Máté Bence, aki elsősorban madárfotóival vált világszerte ismertté: a Wildlife Photographer of the Year pályázaton már közel száz díjat kapott. Most 125 ország 5034 fotósa által készített 80 000 kép közül választotta a zsűri harmadik legjobbnak az Afrikában

és Magyarországon, éjszaka mozgó állatokról készített sorozatát.

■ **Művészcsaládok** a II. kerületben című sorozatában Kass János, Hajnal Gabriella és Kass Eszter grafikáit, textilműveit és festményeit mutatják be a Vízivárosi Galériában 2017. április 5. és 25. között. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.)

■ **Art brut, outsider art** – Az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben 2004-ben hozták létre a Tárt Kapu Galériát,

hogy bemutassák a művészetterápia során létrejött alkotásokat. Az OPNI 2007-es bezárásával a Tárt Kapu is bezárult, de a Gyógyfoglalkoztatásért Alapítvány kitaró munkájának eredményeként 2015-ben újra kinyílt Budapesten a IX. kerületben a Hőgyes Endre utca 2. szám alatt. Legutóbbi tárlatukon Csom Árpád szobrai voltak láthatók *Tóti totemek* címmel (felső kép), 2017. március 7. és május 5. között pedig Bozóki Péter *Felmegyek a begyre* címmel (alsó kép) mutatja be alkotásait. A Tárt Kapu Galériába a belépés adományalapú.

Fotó: Tárt Kapu Galéria

Fotó: Tárt Kapu Galéria

Állami kitüntetések 2017. március 15. alkalmából

AZ IPARMŰVÉSZELET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZELET TERÜLETÉN ALKOTÓ DÍJAZOTTAK

KOSSUTH-DÍJ

Bertalan Tróvadar látványtervező,
festő- és grafikusművész, író

Galánfi András fafaragó népi iparművész
Keleti Éva fotóművész

Péterfy László szobrászművész

A MAGYAR ÉRDEMREND

KÖZÉPKERESZTJE (POLGÁRI TAGOZAT)

Kieselbach Tamás művészettörténész

A MAGYAR ÉRDEMREND

TISZTIKERESZTJE (POLGÁRI TAGOZAT)

Aknay János festőművész

Kratochvíl Mimi művészettörténész

Mihály Gábor szobrászművész

A MAGYAR ÉRDEMREND

LOVAGKERESZTJE (POLGÁRI TAGOZAT)

Magyar Éva ötvösművész, restaurátor

MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT
(POLGÁRI TAGOZAT)

Drozsnyik István képzőművész

Kiss Lajos építész

Kun Éva keramikumművész

Monori Sebestyén szobrászművész

Pálffy Gusztáv szobrászművész

MAGYAR EZÜST ÉRDEMKERESZT
(POLGÁRI TAGOZAT)

Takács Tamás Péter tervezőgrafikus

MAGYARORSZÁG KIVÁLÓ MŰVÉSZE

Molnár Edit fotóművész

Tordai Hajnal jelmeztervező

MAGYARORSZÁG ÉRDEMES MŰVÉSZE

Kligl Sándor szobrászművész

Sára Ernő tervezőgrafikus

BALOGH RUDOLF-DÍJ

Csöböl Károly fotóművész

Hamarits Zsolt fotóművész

FERENCZY NOÉMI-DÍJ

Harmati Hedvig

textiltervező iparművész

Kerecsi Gyöngyi keramikumművész

Kiss Katalin textilművész

Pápainé Ács Ilona bőrtervező iparművész

Zelenák Katalin kárpitművész

FORSTER GYULA-DÍJ

Czeplédyné Levárdy Henriette
építészmérnök

Dr. Szikra Éva

táj- és kertépítész mérnök

JÁSZAI MARI-DÍJ

Tresz Zsuzsanna díszlet- és jelmeztervező

MUNKÁCSY MIHÁLY-DÍJ

Csurka Eszter képzőművész

Szmracsányi Boldizsár – Boldi

szobrászművész

YBL MIKLÓS-DÍJ

Bata Tibor építész

Demeter Nóra építész

Kovács Csaba építész

Varga Csaba építész

Vonnák Jánosné Tanos Márta építész

Fotó: a meglívó

■ **KÖR** – Lendvai Péter Gergely képzőművész tárlata látható 2017. február 23. és május 7. között a Rippl-Rónai Múzeum I. emeleti kiállítóterében. (Kaposvár, Fő u. 10.) A képen a művész *Gombóc* című munkája.

■ **Archív** – A Soproni Egyetem Alkalmazott Művészeti Intézetének tárlata várja az érdeklődőket a Műcsarnok Box kiállítóterében (Budapest XIV. ker., Dózsa György út 37.) 2017. március 15. és május 14. között. Az egyetemi szintű művészképzés helyszíneit bemutató kiállítássorozatban az egeri Vizuális Művészeti Intézet, a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kara, a budapesti Moholy-Nagy Művészeti Egyetem és a Budapesti Metropolitan Egyetem után most a soproni AMI munkáját ismerhetik meg a látogatók.

■ **Titkos utakon** – Sötét varázslatok Aquincumban. A római kori mágia egyik különleges területét, a rontó varázslatokat, átokszövegeket és különböző mágikus védőeszközöket, bajelhárító rítusokat mutatja be az Aquincumi Múzeum 2016. december 3. és 2017. november 5. között. (Budapest III. ker., Szentendrei út 135.)

A Magyar Iparművészet szerkesztősége ezúton köszönti tisztelettel a kitüntetett alkotókat.